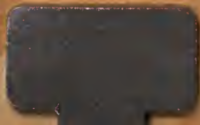

NAZIONALE
VITTORIO
EMANUELE
9
13
A
11

LAVRENTII GAMBARAE BRIXIANI

DE NAVIGATIONE *Christophori Columbi*

LIBRI QVATVOR.

EDITIO COPIOSIOR.

AD ANTONIVM Perenottum Card. Granuellam.

SVPERIORVM PERMISSV.

DVRATE

ROMAE. MDLXXXV.

Ex Typographia Bartholomæi Bonfadini & Titi [illegible]

Si quid imprudẽter fortaſſe dixero, quod ab Eccleſiæ Romanæ doctrina, vel conſuetudine ſit alienum, id præter animi mei ſententiam dictum, indictũ eſſe volo: meque, ſcriptaque mea omnia eiuſdem Eccleſię iudicio, & correctioni ſubijcio.

Laur. Gamb. Brix.

ANTONIO PERENOTTO CARDINALI GRANVELLANO.

Laurentius Gambara Brixianus S.

OVI Orbis poema tuo nomini dicatū mitto ad te, Cardinalis amplissime quod ab excellentissimo, eodemq. prudentissimo Nicolao patre tuo, atq. te ipso potius, quam à me prodit in lucem. Tu enim eo tempore, quo deuictis Afris, Turcisq. profligatis, Carlus Imperator Neapolim venit, sæpe mihi memorando iucundissimam simul, ac Christianæ reip. vtilissimam Christophori Columbi nauigationem, in qua multas regiones à nostro orbe longissime disiunctas, easq. & fertilissimas & opulentissimas, priscisq. ignotas inuenit, hortatus es atq. adeo pro iure tuo, vt ea Latinis versibus conscriberē iussisti. Quæ sane nauigatio eo verior existimanda est quod ab ipsomet Columbo præclarissimo auctore pater tuus eam accepit, cum esset Barcinonæ, atq. aliquot post annos maximo ipsi Cæsari Carolo Quinto summa cū eius voluptate narrauit: quo tempore omnia & Imperij, & regnorum eius negotia primus a consilijs administrabat, eiusque sigillorum custos erat: in cuius demortui locum, cum ab eodem Carolo (qui te semper maximi fecit) tu adhuc fe-

 re ado-

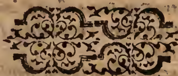
*adolescens subrogatus fuisses, summaq. eo superstite ne-
cia obiuisses; tum Philippus Rex Catholicus, Caroli
uinti filius te sẽper ad maxima quęq. munera adhibuit,
cum postremo Neapoli Prorex summa tua cum laude
a fueris, deinde ante biennium in Hispaniam ab ipso Re-
euocatus, non solum Italas, & Belgicas, verum etiam
arimas alias res indefesso illo, & prudentissimo tuo pe-
ore administras. Ergo rerum adeo mirabilium ab ipso
t auctore explicata narratio calcar mihi addidit, vt po-
eritati verissimam, & admirabilem historiam, abiectis
bulosis alijs poematibus, longis versibus scriptam relin-
erem. Ita enim putaui fore, vt & facilius memoria re-
eretur, atque animis altius infixa mentes omnium ac-
nderet ad commendandam diuinæ potestatis gloriam,
ius vi Columbus, natus Cugureo, quod castrum est
territorio Genuensi, tam insigne factum effecit. Cæ-
rum quod ad me attinet, opus ipse hoc tam arduum,
difficile, viribusq. meis impar te monente inchoaui, &
risto IESV Domino aspirante absolui: qui longe late-
e sanctissimum suum nomen, vbi nunquam antea auditũ
erat, hac mundi nouissima ætate, immensa illa sua proui-
ntia voluit propagari; ac certe, quod ipse prædixerat de
nuntiando per vniuersum terrarum orbem Euangelio, id
stro hoc seculo factum cernimus: ac proinde firmius in
liquis fidei nostræ certissimis articulis corroborari debe-
us. Christus igitur tibi materiam, & desiderium, mihi
tem vires ad hoc poema conficiendum largitus est. Quã-
rem quisquis hæc leget, si quid inde fructus percipie-
r, Deo quidem in primis, ac deinde tibi acceptum refe-
t; cui omnia hæc merito dicata fuisse intelliget.*

IN MARIAM VIRGINEM.

Patre Deo Deus est, atq; immortalis Iesus,
Matre homo, mortalisq; simul: purissima partu,
Quem dedit in lucem hanc nostram Galilęia Virgo.
Non illi graue pondus erat, quod ventre gerebat:
Cum lumen, verbumque Dei, non pondus haberet.
Felix ante alias, cęli quæ facta fenestra es,
Per quam perspicuum lumen diffudit in orbem
Terrarum, ęterni proles illa inclyta Patris.
Scalaque facta poli es, per quam conscenderet altum
In cęlum mortale genus, mandata secutum:
Quæ iussit Pater Omnipotens, rerumque creator.
Tu nitidum iubar es, summi tu ianua cæli,
Atque Dei templum est venter tuus aurea Virgo.
Tempora nec mirum est, tua si bissena coronant
Sidera, nam tuus ipse suo cum lumine Christus

Iustitiæ Sol cælesti te uestit amictu,
Tuque pudicitię speculum admirabile: nanque.
Nulla in te macula est, tu pręstantissima virgo
Es longe formosa, licet sis fusca colore.
Tu generis nostri longe pręlata puellis
Omnibus, es Patre ab æterno, & quem non capit orbis
Maximus. ille tua clausit se Christus in aluo.
Filia tu, tu sponsa Dei, tu mater Iesu,
Mortales fuso maculas, qui sanguine tersit.
Exora MARIA ALMA *tuũ natumque Patremque,*
Ut nunc susceptum valeam percurrere munus,
Pandere & huic nostro tot regna incognita seclo,
Et fer opem (vt solitá es) nostris virgo inclyta cœptis.

AD LAVRENTIVM GAMBARAM DE SVA COLVMBI NAVIGATIONE,

Iosephus Niger Cremonensis.

Actenus ignotas regionum repperit oras,
Et penitus nostris nõ puia regna Colũbus,
Et docuit longo diuersa per æquora cursu
Ire uiam, mundiq. nouas inuisere gentes.
Tu vero hęc eadem loca, regna, situsque locorum,
Et populos, orbemque nouum, & noua sidera cœli
Planius ac melius describis, & omnia nostris
Sensibus insinuas, veluti depicta tabellis:
Carminibus dum cuncta tuis ex ordine narras.
Cui mage nos igitur vestrum debemus? an illi;
Qui mare, qui terras, qui tot loca primus adiuit,
Signauitque viam, longumque per æquora tractum:
An tibi? qui veluti præsentia cuncta legenti
Subijcis hęc oculis Laurenti Gambara nostris,
Demulcesque noua nostras dulcedine mentes.
Magna quidẽ laus abstrusum quod repperit orbem
Et quod ad ignotas, classem prior appulit oras.
At nouus iste tuus labor, & tua gloria maior:
Qui rudis illustras noctem, mundique tenebras
Versibus, ingenijque tui splendore perenni,
Et penitus retegens velamine cuncta remoto,
Sic facis vt quamuis distent hęc omnia longe:
Quisque tamen ceu sint pręsentia singula cernat.

LAVRENTII GAMBARAE BRIXIANI

DE NAVIGATIONE Christophori Columbi

Liber Primus.

AVRELII VRSI ROMANI Argumenta in quattuor libros de Nauigatione Christophori Columbi.

ARGVMENTVM.

Fernandi iussa exequitur Ligur: æquora puppe
Conscendit triplici, soluens à Gadibus: oras
Ad fortunatas classem primum applicat: inde
Guananaim: e Cubæ mox tempestate repulsus
Littore, Quiqueiam venit: Oceanoque remenso,
Hispano Regi inuentas edisserit vrbes.

ERENOTTE *virum referam; qui littora primus*
Ingentis tetigit Cubæ, non cognita nautis
Hactenus, oppositumq; polum, nouaq; astra retexit
Nuper & inuentas cancri sub sidere terras.
Accipe quę quondam iussisti carmina ab Afris
Cum domitis Cæsar dulcem, claramq. redisset

Par-

Parthenopen victor: qui forti milite densas
Tot Turcarum acies validis superauerat armis:
Et pulsum Regem regnis induxit auitis.
Non sine te maris immensos inuadere fluctus
Tentassem ratibus, nec vasto in gurgite vela
Tendere, sed Mellæ tenuissem parua fluenta,
Hic vbi Chinæas arces, atque arma virosque,
Et fines latos canerem, terramq́; feracem
Tot frugum, & ferri venas, vrbs condita ab alto
Sanguine Cenomanum ducit genus aspera bello
Quæ fuit, & lætis Italos successibus auxit.
Te Carolus semper magno est dignatus honore:
Namq tibi curam soli commiserat omnem
Regnorum, Imperijq. simul, bellique, togæque,
Tempore. nunc breuiter tibi dicam, quæ genitori
Rettulit ipse tuo longe admiranda Columbus,
Iam cælum, & terras tenebrosa inuoluerat vmbra
Humida nox, pelagiqué sinus, vnoque fauebant
Ore omnes, & erant mensis, sublata secundis
Pocula iam, solitoq. pius de more sacerdos
Egerat ingentes submisso vertice grates
Aeterno cæli, & terræ, rerumq. parenti,
Cum primus GRANVELLA inquit, noua gloria gentis
Christophore Ausonidum, dic nunc ex ordine portus
Inuentos à te: dic regna, tuosq. labores.
Et toties sileant vates iactare Pelasgi
Innumeros terræ tractus lustrasse, viasque
Alcidem, Bacchumq. etiam uidisse Orientem
Auroram toties, bello dum territat Indos.
Hę vatum sunt ambagés, longeque superstes
Illorum fama est maior, quam viuida virtus,
Et totum implerunt varijs erroribus orbem.

Felix

Felix Ausoniȩ tellus, cui, contigit vni
Totius mundi Imperium, nunc & quoque felix:
Quæ talem te læta tulit sub luminis oras:
Cui Deus omnipotens alto dignatus olympo est,
Tot pelagi monstrare vias, tot regna, tot vrbes
Egregias, quas maiorum non viderat ætas.
Per te namque illæ Cancri sub sidere gentes
Vnumq. trinumq. Deum agnouere, repulsis
Numinibus, veri quæ gens ignara colebat:
Quos omnes nostri tinxere salubribus vndis.
Frondescent dum vere nouo, Tauriq. sub ortu
Imbrifero nemora, & partus non terra negabit
Alma suos: dum purpureis e collibus vuas
Vinitor ipse leget, metet hordea grandia messor,
Notus eris fama ęternum, qua prȩcipitans Sol
Inuisit gentes alias, & qua redit ad nos,
Atque orbis spatium hoc reuoluta luce reuisit.
Tunc Ligur innixus solio sic fatur acerno:
Quod petis vt narrem populos, inuentaq. nuper
Tot maria, & nostris incognita sidera nautis,
Expediam, nec te longo sermone tenebo:
Nec mihi res memorare leues, nec cuncta referre
Mens est, atq. oras tantarum euoluere rerum:
Sed dicam, quȩ causa animum iustissima nostrum
Mouerit hos tentare sinus, quos alluit ingens
Oceanus, fluctuq. ferit, pelagoq. reuincit:
Ne videar tantos frustra subijsse labores.
Hanc cȩli molem immensam, & spatia ardua zonȩ
Quinq. tenent, quarum mediam Sol lampade torret
Assidua, radijsq. coquit (sic prisca vetustas
Credidit) extremȩ scelerato frigore torpent,
Perpetuisq; rigent niuibus, glacieq. perenni.

Non illis æstas vlla est, redolet ve nouum ver
Floribus, aut illic præceps autumnus aprico
Colle rubet. nix alta tegit iuga celsa, tenetq.
Planitiem, siluasque, suos non flumina trudunt
In mare perpetuos cursus: silet aura, nemusq.
Fronde carens. frustra siluis intenderet altis,
Aut alta conualle plagas venator Orion.
Hic mare non notum nautis: has inter vtrasq.
Et mediam tantum colimus nos maxima regna.
Hæc veterum pridem solers industria finxit,
Sideribusq. dedit nomen, centumq. locauit
Monstra polo, & positas varia sub imagine formas:
Quæ lætas messes, & amicos insuper imbres
Agricolis persæpe solent prædicere, & annos,
In quibus aut ingens segetum, aut penuria vini est.
Sed mundi (nec vana fides) primordia dicam.
Principio Deus omnipotens cum conderet astra,
Fulgentésq. poli sedes, spatia ardua cæli,
Solemque, Lunæq. globum, noctemq. diemque:
Ille idem terram e nihilo, pontumq. creauit,
Impleuitq. feris terras, & piscibus altum
Aequor, auesq. simul siluis immisit opacis:
Mox hominem proprijs manibus fabricator olympi
Formauit facili ex limo, præsensq. recentem
Illi inspirauit vitam, terramq. patentem
Illius imperio subiecit, & æquora aperta.
Credere nec dignum est ipsum fecisse vacantes
Tot maris ingentes tractus, tot inhospita regna,
Et mundi liquisse duas habitabilis oras.
Est regio Tanaim iuxta, Rodopeiaque arua:
Non vnquam viduata gelu, niuibusque, nec aura
Assidue gelido Boreæ spirantis ab axe

Hanc

Hanc tamen innumeræ gentes coluere, coluntque;
Frigoribus etiam medijs sua rura, domosque.
Quid referam Thracum regem, quibus imperet oris:
Quosque regat late populos: quibus asperat ingens
Strimonias Aquilo ventosis flatibus vndas?
Frigentis Scythiæ non carmine prosequar oras,
Aruaque, & ad gelidum constructa mapalia littus:
Hic vbi pastores vrsorum pellibus vsi,
Frigora nil curant hyemis, specubusque iuuencos
Includunt; & proceras dant ignibus ornos:
Siue oritur canis Icarius, seu frigida cælo
Nix cadit: & niueo terras obnubit amictu.
Extremi Garamantes habent armenta, gregesque:
Quos nunquam stabulis claudunt, & nocte, dieque
Aut siluas, aut prata tenent, semperque vagantur.
Illic perpetua est æstas, & nescia brumæ
Torrida, sed superante æstu, cælique calore
Vnda tepet longe Oceani, & caua flumina feruent.
Insuper Aethiopum gens totum nota per orbem est,
Atq. Arabum; necnon populorum, qui loca zonæ,
Quæ media est tepidas inter, quam torret iniquis
Sol radijs, non posse gelu perferre, nec æstus
Terrarum pontiq. genus mortale putabat
Aetas prisca hominum quondam: quæ vana fuerunt
Somnia: nam iuuenis virtus spectata sub armis
Pellæi haud potuit longum differre, morarique:
Atq. rei veterem famam, dubiumq. remouit.
Ille etenim valido formauit remige classem,
Elegitq. duces assuetos vincere semper
Bellando; iussitq. nouas inquirere terras,
Quiq. sinus magni Oceani Austrum inter & Eurum,
Detegerent. qui dum sulcarent inuia quondam
Aequora,

Aequora, terrarumque plagas videre per ęquor.
Taprobana in medio posita est, quorum insula lęti
Diues agri, diues gemmarum, aurique, boumque,
Atq. frequens late populis, corruptaq. nullo
Aeris infecti vitio, sed quęrere testes
Tantarum haud opus est rerum: nanq. aequoris ęstus
Arentis Libyae tenuerunt fortibus alnis
Iam Lusitani, fundaruntq. oppida: & vrbes,
Et nautis iter insuetum inuenere, nouamq.
Tellurem, populosq. alios immanibus ausis.
Ipse ego iam Libyę ratibus vada salsa cucurri,
Guineamq. adij gemmarum, auriq. feracem.
Quin etiam cum sępe iterans maria alta profundi
Oceani, Gades vltra prope Lusitanos,
Noctesque, totosque dies vigil obseruabam
Littore ab occiduo, quaedam vaga flamina certis
Temporibus anni, & certis spirare diebus:
Hęc gigni ex aliqua tantum tellure putabam,
Quam rebar longè distantem à littore nostro.
Quid memorē populum vndantē, quē Scandia misit
Frigida in has partes, quas tunc vastauit, & igni
Tradidit, & pręda in patriam remeauit opima?
Extremiq. Scythae montes liquere supremos
Mongalli, atque armis Asiam domuere, tenentq.
Imperio quasdam partes. Islandia ponto
Oceani vasto est, rigida & porrecta sub vrsa.
Perq. dies multos distans a littore Thule:
Accessi has olim partes, vbi non ego vidi
Perpetuis niuibus montes albescere semper:
Non etiam hic frigus penetrale ita regnat, vt vnda
Fluminea haud possit gelidum se euoluere in ęquor:
Pascunturq. ferae siluas, maria aspera Delphin

Hic

Hic secat, atq. lupus fluuiorum pascitur vndis.
Innumerabilibus populis cum terra frequens sit,
Occasum quis nam varijs sine gentibus esse,
Et sine terrarum spatio pelagiq. negabit?
Terra etenim septem pars est subiecta trioni,
Pars etiam subiecta Noto, subiectaq. Eoo.
Vnde aliqui veteres olim, qui non nisi partem
Nouerunt mediam hanc terræ, maris esse putarunt
Oceani immensosq. sinus, atq. alta fluenta,
Quę tegerent spatium hoc indeficientibus vndis.
Conscia sed veri longa experientia damnat
Hanc rem, credibilem quondam, qua præuius almum
Lucifer aduentare diem mortalibus ęgris
Nuntiat, innumeras dicunt sub Sole oriente
Oceani nautas vidisse per ęquora terras,
Et longe distans a nostro littoro littus.
Has interposita est sat multum nota Cipango,
Multarum rerum diues, nec flumina desunt
Auroq. & varijs semper currentia gemmis.
Esse habitatum etiam quidquid Sol candidus ambit
Lumine purpureo haud dubiū est: dūq. hoc mare nauta
Verberat arboribus, semper noua regna, prius non
Visa videt, tractusq. maris, terrasq. patentes.
Hinc etiam magni heroes belliq. domiq.
Præclarum duxere genus: Germania testis,
Galliaque, & nostris diuisa Britannia terris,
Quiq. bibunt vndam Eridani, Rubiconis & amnem,
Vulturniq. colunt ripas, atq. Acidis oras
Trinacrij, & longe montes, & saxa Pachini.
Nunc quoq. tot proceres, habitant qui maxima regna
Europę, stirpem illorum sese esse fatentur.
Spero equidem post me non multo tempore nautas
Ven-

Venturos, retegent sparsas qui per mare terras,
Littus & inuenient occasu a Solis ad ortum
Continuum; quæ crediderant iam lapsa virorum
Secula, tot vana esse hominum figmenta, nec vllum
Vlterius posse esse solum, sed inhospita tantum
Aequora, & Oceani tantum notissima monstris.
Hanc igitur terramq. coli, trabibusq. profundum
Inuerti haud dubium est, & quę mala frigora densant
Ipse calor laxat, passa est quæq. herba calores,
Rore suo hanc reficit per noctis Luna tenebras:
Nam nitidus cum Sol sero sub vespere terras
Liquit, & ante oriens quam sese ostentet ab orbe
Eoo, aerios rores bibit arida tellus.
Hinc lętæ veniunt segetes, & mollia campis
Gramina, & occultas vires terra alma ministrat
Arboribus: virgulta greges, & roscida tondent
Pascua, & in dumis ducit rosa nata colorem.
Hactenus ut finem faciam PERSNOTTE loquendi,
Dum causam expedio, quę me tentare profundum
Impulit vt ternas Fernando a rege carinas
Instructas peterem: patrijs qui nuper ab oris
Quas secat Hesperius fœcundo flumine Bætis
Expulerat Numidas, atq. agmina barbara victor.
Tunc ternas dedit ille rates: quas lætus ad vndam
Pallensis portus deduxi robore duro,
Pendula perq; altum conuerti carbasa versus
Non longe positas Hispano a littore Gades:
Cum siluis iam poma rubent, & collibus, vua
Iam rubet, & fœtu curuatur pampinus, & cum
Trans mare, permetuens hibernos garrula soles.
Remigio volat alarum brumamq;, niuesq;
Increpitat, tepidosq; dies adfectat hirundo,

Atq.

Atq. cateruatim Maurusia regna reuisunt.
Nam circum facies placidi maris, & celer Eurus,
Et mitis monstrabat iter per cærula tutum.
Pinzones mecum vexi, qui marmora nostra,
Atq. mare Oceanum lustrarunt abiete longa.
Et ventis hyeme in media se opponere norant.
Vna frater erat non belli ignarus, & alto
Venturas tempestates prędicere, & Austros.
Miles erat mecum solitus tolerare laborem,
Militiamque grauem durique incommoda belli,
Fernando sub rege, suis dum barbara terris
Agmina victor ouans infestis expulit armis.
Difficili haud cursu tranquilla per ęquora Gades
Deueni. hic donis opulentum, & marmore viuo
Templum adij Christo extructum: cui debita in acta
Vota libens feci, & Patri: ne regna petentem
Extera me tandem sineret, sociosque, r atesque
Illidi scopulis, mergiue sub æquore & vndis:
Et TV STELLA MARIS, quæ non te condis, vt astra
Cuncta solent, toto effulges sed semper Olympo:
Cui cedit splendore nitens Luna, & rutilus Sol.
Ille diem terris quanquam vehat, & vehat illa
Sidereę noctis cæli per inania lumen.
Dum nos hac classe exigua freta mota tenemus,
Incerti quò nostra ferant vaga lintea venti,
Da nostram hanc puppem portus intrare, marisque
Per tantos tutam ire sinus. ferq. inclyta virgo
Ipsa viam hanc facilem miseris, tu nanque potentem
Concilias nobis cęli, terręque Parentem.
Post vbi legerunt pontes. & vincula nautę;
Mox celer immensum conscendi à Gadibus ęquor,
Et cursum pelago intendi, quà pręcipitans Sol

Occiduam in Cancri vergit sub sidere partem.
Sidereum linquens cęlum surgentibus vmbris.
Canariasq. viam versus tentamus, ibique
Flammiferam legimus Teneriffem, è vertice cuius
Saxum ingens, altumque globos prorumpere ad aura
Flammarum, & longo tractu splendescere noctem
Præcipue Eois cum flant è partibus Euri.
Ignarus tamen ipse viæ, nec territus vnda
Insolita, aut metuens incognita sidera nautis,
Ausus vel stagna alta ratis proscindere rostro.
Sed summi Patris auxilio confisus, & aura,
Ad Fortunatas Euro feror alite terras:
Hic vbi mane nouo sacris de more peractis,
Oceani ingredior latices prius intentatos.
Tunc nostras primum senserunt æquora puppes,
Quę nullæ præssere rates, non nauita nouit.
Pandimus, & velorum alas, nosq. Eurus euntes
Prosequitur, validis & lintea flatibus implet.
Conuersus vero ad socios sic ora resolui,
Nauita, vel milesq. fuat, qui lumina primus
Per noctem, aut molem & montes aspexerit, hunc rex
Extremæ Hesperiæ donabit munere multo,
Quare agite ò socij gemmis, auroque petamus,
Non grauidam bellis terram, nec littora nostris
Peruia, & his dictis assueta inuertere fluctus
Remigijs pubes securas nauigat vndas.
Ipse ego surgentem Solem, vagaque astra notabam
Nec non occasus illorum, & nubila, & aure
Intenta spirantem auram, placidiq. tenorem
Seruabam maris incæptum, & mea semper ad astra
Lumina vertebam: nam me non noctibus illis
Vlla quies (pacata forent licet æquora) pressit.

B *Hoc*

Hoc cursu Magnetem illum, quo in pixide nautæ
Vtuntur, quo monstret iter, non semper eundem
Deprendi spectare locum, stellamq. polarem.
(Vt dicunt) nostris res nondum hæc cognita nautis.
Orta dies sine nube, Euri surgebat ab oris,
Et radijs Sol purpureis, & lampade fulua
Aureus eoum spargebat lumine littus
Trigintaq. dies iam vela inflauerat Eurus;
Cum timidus nollet vltra procedere miles:
Sed quamuis cuncti vellent in regna reuerti
Hesperiæ, longi pertæsi per freta cursus,
Ipse viam tamen haud volui conuertere: nanque
Classis erat non fracta Noto, non murice cæco,
Nec fractus miles pugnata ob bella per vndas.
Turbatur semel, atque iterum formidine ductor,
Dum toties vidisse solum per lata putauit
Aequora, sæpe maris frustra tranasse profundum
Herbosum, & varias volucres, populosque natantum
Haud nostris forma similes: tunc miles amarus
In me me, tumidusque ira mussabat, & ense
Sæpe minabatur mihi mortem, cum tegit vmbra
Nox cælum, vel luce dies, & spargere in æquor
Insuper, atque nouam monstris me linquere prædam.
Iamq. orbem vaga Luna suum compleuerat, & iam
E summo rediens sese ostentabat Olympo
Lumine sublustri, cum iam nox ipsa teneret
Oceanum, & terras caligine, & Eurus apertos
Per fluctus ageret tenui iam flamine puppes:
Visa mihi haud longe terra est, Rodericus Iberus
Nauita ait, summi seruans carchesia mali.
Non ne etiam zephyrum flantem sentitis, & auram
Iam notam nautis auram, e tellure propinqua

Lætitia exultant omnes. lætiq. salutant
Vocibus hanc visam post tanta pericula terram.
Nauticus æquoreas tunc clamor personat vndas.
Hanc piceis mistam tenebris prospexi ego primum.
Mox comites videre alij, cum nox silet atra.
Tunc socios terram hanc versus conuertere proras
Confestim iubeo, contisq. incumbere nautas.
Vixq. iubar cælo sese ostentabat, & astra
Cedebant primo radiantis Solis in ortu;
Gratior haud vnquam terris, nec lętior orta est
Vlla dies, mage nec claro sese extulit ortu.
Nam circum mare pacatum ridebat, et alto
Nostra vehebatur pelago sine remige classis:
Cum procul aerios montes, geminasq. videmus
Circuitu longo sparsas per cærula terras,
Mox alias, mox inde alias: nam clara fuerunt
Signa prius nobis sulcantibus, haud procul esse
Tellurem optatam toties, votisq. petitam.
Hic nos lætitia lacrymas effudimus, altumq.
Aethera spectantes Christo, Mariæq. parenti
Aeternoq. Patri, geminos, qui temperat axes,
Reddidimus cuncti submisso poplite grates,
Queis nostræ ducibus cursum tenuere carinę
Iam tutum, & nullo ventorum turbine victæ:
Et nullo comitum omisso, dehinc talia fudi:
Conuertens oculorum orbes conuexa ad Olympi.
TV PATER OMNIPOTENS ignota per æquora cursus
Da faciles, ne nos inter maria inuia surgens
In pelagi cursus Auster ferat, atq. recursus.
Harum prima nouos flores, herbasq. tenebat,
Arboris, & virides frondes: fontesq. lacumq.
Hac media ingentem vidi: nam nullus ibi mons,

Eripiens prospectum oculis erat ęquora iuxta.
Currebat gens ad pelagus, visura carinas
Attonita, & stupefacta rei nouitate, putabatq.
Esse rates nostras tot monstra natantia ponto.
Tangimus hoc fessi littus: lætiq. subimus
Guananaim portum, paruamq. intrauimus vrbem,
Et grato accepti hospitio, reuocamus opima
Amissas mensa vires: nam mitis erat gens,
Vultus item est illis placidus, frons lata licet sit,
Quæ corpus paulum & faciem turpabat, & ora.
Non forma exiguum corpus, crinemq. resectum
Supra aures crassum, & nigrum pars maior habebat,
Estq. color oleæ similis, qui vergit ad atrum.
Atq. aliquis nudatum ensem, gladiumue tenebat,
Tractabatq. manu, ceu lignum, at post vbi apertum
Aspexit vulnus, trepidansq. gemensq. dolebat.
Quęrebat signis an nos venisse suprema
E sede ętherea, & cæli colere ardua tecta,
Atque vnà cum cęlitibus ferrique per vrbem
Tunc belli signum iubeo, passimq. viarum
Strata per, atq. forum, cornu instrepuere recuruo,
Et totam implenere nouis clangoribus vrbem.
Parte alia fractos sonitus dedit ęnea moles
Flammis permistos rutilis, & littus, & ęquor
Intremuere sono insolito, longe insula Cubæ
Audijt, & sonitu gens est exterrita tanto.
Vrbemque hanc paruam sine cęde, & sanguine regni
Hesperiæ primum adiunxi, namq. ordine cuncti
Acta palam assensu ciues populusq. probarunt.
Non fluat è terrę venis auri ve metallum,
Aut ęris, ferri ve licet, sitq. insula pauper,
At gentes illa tamen gestat bipatentibus aurum

Naribus

Naribus. hic gentes sunt nudę, & versicolore
Pictura exornant corpus, armantq. pręustas
Piscis dente sudes vice ferri, sunt quibus hostes
Pellere consueti, & circum sua regna tueri.
Septem ex his iuuenes mecum per cęrula vexi.
Hic vidi aspectu horribili, toruoq. molossos,
Quos sine latratu referunt componere soles.
At que hic non pelagi tractus, non noscere mores
Permisit breue me tempus: nam nocte, dieq.
Detegere has terras ingens me cura premebat.
Mox iter ingentis direxi ad littora Cubę:
Quattuor aspexi non longe per freta terras,
Quarum cuncta nouis redolebant floribus, arua
Consita erant passim arboribus, queis garrula lympha
Non deerat, fugiens per gramina odora, rigansq.
Vicinum nemus, atque halantes floribus hortos.
Res vero his terris nulla est mihi visa relatu
Digna mage hac, quam nunc memorabo. ramus adoptat
Ramum alium, varijs folijs, varioq. colore,
Pomaq. sunt intus varios seruantia succos,
Cortice non simili: mater quę stipite ab vno
Dędala terra creat. hac nunquam poscit auari
Dura ministeria agricolę sub tempore Veris.
Dehinc nos ardentes placido caua lintea ponto
Soluimus, atq. viam velis deflectimus inter
Has pelago sparsas nullo discrimine terras
Illic nos siluas legimus, quas longa gerebant
Littora, & arua simul nullis obnoxia rastris,
Vidi lanigeras non longe a littore siluas,
Et passim arboreis pendentia vellera ramis.
Vidi & odoratos alio sed littore lucos,
Frondentes quorum rami mollissima seruant

Vellera, quæ leuibus siliquis inclusa teguntur.
Quid memorem pictas volucres, quæ florea circum
Prata volant, cantusq. suos noctiq. dieiq.
Aequant, & varijs implent concentibus auras?
Frondosisq. sedens ramis philomela canebat;
Quas inter canit Eois non natus in oris
Psittacus, & volucrum cantus imitatur, & altis
Arboribus strepit, & lingua noua verba loquaci
Ingeminat, repetitq. auium per guttura voces.
Hic volucres fundunt cantus sub mense Decembri.
Pars dulcem frondentis alunt in vertice pinus
Progeniem, pars oua fouent, pars arbore nigra
Nidificant, latebrisq. domos frondentibus abdunt.
Nanq. dies erat hic tepidus, ceu vere rubenti.
Non desunt illic portus, & flumina nautis
Grata nimis, Zephyri si quando spiritus vndis
Insonat, insequiturq. rates reuoluta per alta.
Accessi tandem Cubam, magnumq. fluentum
Tendere in Oceanum vidi, portumq. capacem
Non paruæ ingressus classis, tutumq. procellis.
Nanque erat hic portus saxis circundatus altis
In morem stagnantis aquæ, quo clausa silebat
Vnda, nec vndantes fluctus, ventosq. timebat.
Nec longum hęc statio tenuit me; sed caua feci
Vela Notis, nunquam linquens ea littora Cubæ
Per multos soles. resonans sed flatus ab alto
Vertice spirantis Boreę, & maris vnda tumescens
Terruit vlterius procedere: nec mora vento
Obuerti aduerso sinuosa per æquora cursum.
Permetuens instantem hyemem, pelagiq. furorem,
Et gemitum: cum iam Boreas nos horrifer oris
Quiqueiæ appulerat, legerent & carbasa nautæ
Lati-

Lætitia perfusi animum, & de more coronas
Puppibus aptarent, subito prætoria pinus
Est breuibus inflicta vadis, qua longa iacebat
Saxea planities subter mare, puppis & imis
Soluitur icta vadis, nautasq. relinquit in vndis.
Continuo impellunt socij per cærula cymbas,
Auxiliumq. ferunt timidis, ratibusq. reponunt
Incolumes, nauis scopulo sic fracta resedit.
Corpora sed madidi comites dum littore curant,
Et sagula ad tepidum Solem madefacta reponunt:
Protinus ingredior densum nemus: hic vbi primum
Conspexi indigenas cursu iuga celsa secantes,
Nosq. videre viros cupidi, noua cernere regna:
Tela manu intrepidi capimus, sequimurq. fugaces.
Tunc illi celerare viam, & transmittere cursu
Præcipiti patrios colles, & fidere siluis
Haud aliter fugere viri montes super altos,
Quam timidi damæ sub primę tempora lucis
Conspecto procul herbosa in conualle leonum
Agmine, dum siluis errant, sic illa petiuit
Turba virum loca nota metu, seq. abdidit vmbris.
Compressi subito gressum, tristisq. redibam
Ad naues sine præda: hederis cum condita virgo
Concussit folia, & frondes, quibus ipsa latebat:
Has motas petimus frondes: tunc abdita virgo
Exiluit facie insignis: sed fusca colore:
Confestim illa capi sese permisit, & vna
Mecum incedebat siluis non mœsta sub altis.
Hęc ducta ad naues epulis expletur, & alba
Induitur læna, disponuntq. ordine crines.
Crystallum dant & digitis, & Iaspide cingunt
Virgineum latus: hic gentes nam corpora nulla

Veste tegunt, nudi incedunt, & cum redit æstas
Et cum bruma redit, venit & cum tepidum ver.
Mox virgo in notos rediit iam libera colles,
Primoresq. petit nemorosa in valle latentes:
Ostenditq. habitus, atq. ordine cuncta recenset:
Narrat & ingenium gentis mite, & genus alto
E cælo venisse nouum: tunc ocyus omnes
Decurrunt properi, qua semita ducit ad æquor,
Et veniunt ad nos vltro, signisq. salutant:
Cum quibus & digitis loquimur, nutuq. frequenti.
Planitie fractam scopuli vt videre carinam,
Tranarunt rapidi stagnantes lintribus vndas,
Et patrium ad littus remos, & vela, rudentesq́,
Et ratis arma ferunt: tunc gaza reducitur omnis
Nautica, & ad littus defertur lintribus altis,
Nos illos donis fessos cumulamus agrestes:
Crateras septem vitreos, & pocula septem
Fictilia, heroum variis decorata figuris,
Bissenasq. damus tunicas, totidemq. cothurnos.
Interea dum nos iam quassam in murice puppim
Teximus, aptamusq. trabes, redit extera pubes,
Quæ nobis fuit auxilio, & lectissima secum
Frusta auri, atq. auro permistas portat arenas:
Et teretes donant paruo pro munere baccas.
Noctesq. totosq. dies ad littora nota
Orbe alio aduectas gentes visura ruebat
Turba virum, natisq patres, pariterq. nepotes
Permisti, armatosq. duces mirantur, & auro,
Purpura & indutos proceres, sonitusq. tubarum.
Gestat acu hic pictam tunicam, cristasq. volantes,
Hic picturatis radiantia baltea signis.
Ast alii tenuere locum, quo quadrupedantes,

Insultantq. solo: glomerantq. in littore gressus.
Prȩuertuntq́; notos cursu, & candore ligustra.
Et vix in prima figunt vestigia terra.
Miranturq. nouos habitus, mirantur & arma
Bellantum non visa prius, nec cognita quondam.
Parte alia volitare vident sine remige puppes,
Atq. maris tentare, sinus, licet Auster aquosis
Incumbat pelago nimbis, hyemesq. minaces
Ingeminent, piceisq. cadant e nubibus ignes.
Sternit humi se quisque, sonum dum territus haurit
Auribus, effundit reboans quem ferrea longe
Machina, fumososq. ignes attollit ad auras,
Perstringitq. oculos flammis, fumoq. sequaci.
Erexiq. Crucis signum venerabile curuo
Littore confectum palma, pinuq. virenti,
Quam populi circum signis, nutuq. colebant:
Vnanimiq. sacerdotes hæc carmina sacra
In laudes, Pater alme, tuas cecinere: DEVM TE
LAVDAMVS, TRINVMQ. DEVM, *Dominũq. fatemur:*
Te Patrem ȩternum veneratur littus vtrumq.
Te veneranda cohors cæli, & cælestia regna,
Atq. potestates sublimi voce vicissim
Insigni te laude ferunt super omnia, quȩ tu
Fecisti, & cæli spatiosa per atria dicunt
Ter sanctum, nostrumq. Deum; Dominumq. Patremq;
Te celebrant, cum cuncta tuo sint numine plena,
Qua Sol luce sua lustrat, dum circuit oras
Aethereas, tractusq. maris, terrasq. patentes:
Atq. tibi assurgunt gentes felicis Olympi,
Et duodena cohors comitum te Christe tuorum
Concelebrat, fudit quæ pro te cæsa cruorem;
Quorum vox late occiduas peruenit ad oras,

Atq.

Atq. Arabum, Indorumq. domos: vos o quoq. vates
Abramidæ, quibus orē dedit prædicere nati
Aduentum Deus ipse sui, & rerum abdita: vosque,
Qui quondam sparso meruistis certa cruore
Præmia, nunc alacres Dominum laudate supremum.
Vos quoq. virginei cœtus, quibus vna fuit mens,
Vna pudorem ipsum a teneris coluisse, nec vnquam
Concessos subijsse toros, nec floris honorem
Virginei amisisse, Deum laudate parentem
Immensæ maiestatis. vos o quoq. sancti
Cęsariem lauro insignes, palmasq. tenentes
Dextera Idumæas alacres, & vestibus albis
Induti immensas Patri vos dicite laudes,
Cælestiq. simul diuini numinis auræ.
Nos etiam Christum vnigenam, magnoq. Parenti
Aequalem canimus: summi tu magna Tonantis
Gloria, stellantisq. poli: dignatus & aluo
Tu de Virginea nasci; tu funus acerbum es
In Cruce pro nobis passus, quos sanguine, & ipsa
Morte redemisti, patefactaq. ianua cæli
His nece Christe tua est, tua qui sunt iussa secuti.
Es Patris æterni ęternus tu Filius, & Rex
Magnus, & ad dextram Patris omnipotentis, & alto
Ipse sedes solio sublimi in vertice cęli:
Venturumq. diem te iudice credimus olim,
Quo tu digna malis, & iustis præmia reddes.
Tu nobis igitur succurre precantibus, & nos
Aspice, sulcantesq. ignota hæc cærula puppes
Innocuas serua, & dextram ne subtrahe nobis:
Namq. in te posita est spes nostra, sinusq. repostos
Te maris Oceani duce nos penetrasse fatemur.
Quas & agam grates tibi nunc? qui me duce terras

Non visas olim, voluisti ostendere seclo
Huic nostrô, atq. alio positas sub sidere gentes.
Iam Guacanarilli peruenit rumor ad aures
Externos venisse viros, littusq. tenere.
Obstupuit Cemium repetens oracula secum:
(Indigenæ sic appellant sua numina gentes)
Noluit & capere arma manu, & depellere classem
Finibus, euentu rerum, factisq. sinistris
Territus: at properans ad littora nota tetendit,
Atq. vltro dedit ex auro mihi munera multa,
Et sumus hospitio à populis & plebe recepti:
Anseribusq. alius nautas onerabat opimis,
Pars patrias epulas, & viscera tosta ferebant.
Sed dicam cur depositis Rex venerit armis:
Rettulit ipse olim nam rem mihi sæpius omnem:
Quiqueiç extremus tunc Guarionexius oris,
Et Guacanarillus materno sanguine iuncti,
Dum super imperio Cemes, rebusq. futuris
Consulerent, flexoq. orassent poplite ad aras:
Interea per quinq. dies, solitoq. sopore,
Et solitis epulis sese abstinuere, nec vnquam
Cessarunt in vota oculos ad numina semper
Intenti, quibus est adytis uox reddita. Reges,
Audite hæc responsa. dies inopina propinquat,
Qua regnum hoc felix, & regia sceptra tenebunt
Vestibus indutæ gentes, quas extera classis
Huc vehet euertentque vrbes, operosaque templa,
Et quoque nos, legesque nouas, & sacra docebunt.
Nec vos, o proceres vox hęc deludet inani
Augurio: tuq. etiam populis audita referto.
Inde recens illos luctus, mœrorque tenebat,
Atramque inuisamque diem taciti expectabant.

Finierat, tremuitq. solo mota ara recusso,
Concussęq. fores templi, & penetralia longe
Insonuere: fragor templi tecta alta repleuit.
Tunc ambo rerum attoniti nouitate recedunt
Tristes, & Cemium populis responsa retexunt.
Tempore, quo has terras, terras his Rex Guacanarillus
Ingens extincti regnum iam patris habebat,
Preclarum referens nomen genitoris amati:
Iam ratus aduenisse diem, quo dicta supremum
Finem habeant Cemium, vectas sibi iungere gentes
Fœdere amicitię quęrit, speratque tenere
Posse sua imperio tali sub fœdere regna.
Dum vero surgens attolleret ęthere Taurus
Cornua, decreui remeare ad littoris oras
Extremæ Hesperię, victorq. inuenta referre
Tot maria, atque alio gentes sub Sole repostas:
Pręcipue liquidi soles, & vertice ab alto
Leniter aspirans Zephyrus discedere tum me
Cogebat, lętumq. meos inuisere Reges.
Vt vero faciles populos, Dominum quoq. mitem
Aspexi, visum est paucos mihi linquere posse
His terris impune viros, & tollere paruis
Securam tectis arcem, & circundare fossa.
Xamana in regione noui sub tempore veris
Exiguæ vallos arcis de cespite viuo
Extruxi ex trabibus nexis, & vimine flexo:
Aggereq. incinxi valido: atq. ex milite certos
Delegi bello expertos, quos Guacanarillo
Commendo: illorumq. ducem liqui Rodericum,
Corduba in arma parens primo quem miserat ęuo:
Assuetum obsessas vrbes, & castra tueri.
Dehinc late regem placido sic alloquor ore:

Ma-

Maxime Rex, qui sponte tuis consistere regnis
Inuitas, fessam hanc classem, & consurgere portu
Littoreo finis, hanc molem, victumq. ministras,
Promissis maneas oro, quę sępe dedisti
Et serua hanc gentem precor, & defende cohortem
Hanc solita pietate: erimus placidissime nunquam
Immemores tanti meriti, regnisq. potentem,
Atque armis nostrum iungemus fœdere Regem.
Non veni populare domos, non perdere ferro
Hanc gentem, vel te patrijs expellere regnis.
Et mox ad socios conuerti lumina, & illos
Talibus aggredior dictis: Vos bellica pubes,
Vnanimes, lætiq; dies agitate, metumq;
Mittite: nam vobis validum rex inclytus vltro
Auxilium feret, imperio qui littus, & vndas,
Et circum regit hos montes, atq; oppida circum
Vos Regis quæcunque sequi ne temnite iussa
Quæ vobis, iuuenes, pręclaro hoc digna labore
Pręmia persoluam? cęlo quę gloria iam vos
Sublimes factis ventura in sęcula tollet?
Fernandus vobis meritos persoluet honores,
Non sine muneribus magnis: conuertere cogor
Per maria alta rates, iterumq; reuoluere fluctus
Vt Regem faciam certum cursusq; viæque,
Quasq; alio sub Sole nouas deteximus vrbes
Vere nouo has iterum dulces rediturus ad oras.
Tum Rex lętus ait. curas seclude sequaces
Dux demisse polo: nam miles nullus adibit
Hos armis: hæc terra mea est, & cęrula circum.
Semper eos ope pręsenti, auxilioq; iuuabo.
Per mare pacatos tibi dent tua numina ventos
Mox meme & socios dextra petit, & tenet ipsos

Amplexu,

Hunc triplici vexi specie mirarier omnes
Quos illinc vexi iuuenes, pallentiaq; ora,
Auribus, & simis dependens naribus aurum,
Deformes visu ac breuiori corpore. tum rex
His visis, mora nulla, parat classemq; virosq;
Expertos bello atq; armis, suetosq; periclis,
Et lectos centum artifices, totidemq; colonos.
Addit mille viros, qui secum barbara contra
Agmina pugnantes, victricia signa tulerunt.
Bellator non desit equs qui Betica pascit
Pascua, quiq; Tagi vitreos bibit accola fontes.
Narrarem ac breuiter dum regna inuenta, sinusq;
Tot maris, & sparsas per tot maria aspera terras,
Fernandi iussu, populo spectante, sedebam
Illum, & reginam iuxta, qui magnus in oris
Est honor extremę Hesperię, quin sponte supremum
Rex me rectorem classi præfecit, & alto
Oceano: dehinc vectigalia regia dono
Quędam concessit: fratrem quoq; non sine honore
Dimisit, cui iam partas concesserat oras,
Vt regeret, littusq; maris, populosq; Quiqueię.
Artifices mecum varios, armentaq; vexi,
Omnigenumque gregem delegi, armentaq; primum
Vt maribus cum tempus erit, submittere possem,
Elegi in spem gentis equos, selectaque, farra,
Grandiaque herbarum beneolentum semina, vt hortos
Tam pingues nostri colerent, plantaria viua
Camporum, nemorumque tuli, nam haud nascitur illis
Partibus vlla arbor, nisi pinus stipite recto,
Et tereti, celsaq; coma, proceraq. palma.
Duritie hę sunt indomita, quibus arma ferox gens
Conficit atq. enses ferri est sine terra metallo:

Hosq.

Hosq. acuunt saxis, quæ secum flumina ducunt.
Collibus apricis dum uero rusticus vuas
Iam legeret, properansq. domum sarmenta referret.
Scinderet atq. agros procuruo vomere. iussi
Erigere & malum, maloq. innectere funes,
Ne ruere antemnę, scindi ne carbasa possent.
Hispanos etiam complures maximus ardor,
Tantarum & rerum nouitas, adapertaq. regna,
Impulerunt ignotum æquor percurrere mecum,
Vnanimesq. damus spirantia flamina classi.

DE NAVIGATIONE CHRISTOPH. COLVMBI

LIBER SECVNDVS

ARGVMENTVM.

Carpit iter rursus: Caribum perlabitur oras:
Quiqueiam accedit: sociorum hic funera deflet:
Liberat Hoiedam obsessum: cum fratre tyrãnum
Caunoboam capit, Hispanam rediturus ad aulã:
Committit fratri imperium: regemq; reuisit:
Inde abit, atque alias perquirit in æquore terras.

VNC ipse Hesperiæ fines, portusq; reliqui
Cumq. decem et septem ingressus sum puppibus æquor:
Ad Fortunatas meq. Eurus detulit oras.
Ut Graij referunt vates, vatesq. latini,
Actutum applicui ad littus, quo ferrea tantum

Insula

Insula habet gelidum laticem, purumq. leuemq.
Qui non e terra erumpit, non fonte perenni,
Non e rupe caua emanat per scrupea riuus:
Littora non surgunt illic puteique, lacusque:
Humida sed nubes circum collecta, virentes
Arboris obnubit ramos frondesq. diebus
Continuis, cum mane nouo Sol lucidus orbem
Inuisit, pulsaq. diem iam nocte reducit:
Quæ liquidas versa in lymphas ex arbore, ceu ros
Frigidus, instructam muro, saxisq. lacunam
Distillat, potumq. gregi, populisq. ministrat.
Hæc dulcis gustu est, nec non & frigida tactu.
Post hinc confisus placidum mare puppe tenebam
Et Boreæ cursum tendebam semper ad oras.
Ter septem cessere dies, cum per mare nullas
Conspexi immensum terras: tandem insula longe
Cannibalum se Luciferi monstrauit in ortu:
Est Eurus perflans adeo nos vsq. secutus.
Nulla hic turris erat, non vlla mapalia toto
Littore, at arboribus multis, & gramine plena.
Vltra prouehimur ponti per marmora suaues
Vicinum late tellus spirabat odores.
Transibam loca multa, mari circundata vasto,
Nulli habitata viro: non his animalia terris
Vidimus, aut vllos homines sed corpore tantum
Ingenti ac vario magnos errare lacertos
Per siluam obscuram. iacet insula Guaricueia,
Quę cæli nitidum lumen nil præter adorat.
Ad quam delati fluuium conspeximus vnda
Perspicuum, fundoq. ingenti, & vortice nullo.
Collis erat iuxta paruus, quem plurima pubes
Conscendit visura solum telluris, & omnes

Cannibalum tractus circum: videt arma, domosque,
Ruraque, frondosumq; nemus, septemq. fluenta.
Nostrorum pars descendunt e nauibus, ipsosq.
Explorant fines, vicinaq. tecta peragrant.
Cannibali iuga celsa petunt, tutasq. latebras.
Nostri ad Cannibalum sedes facto agmine tendunt.
Tecta vacare viris cernunt, sed sparsa recenti
Sanguine. viderunt trabibus pendentia membra
Multa virum, multa & verubus confixa cruentis:
Humanis permixtus erat queis psittacus, anserq.
Artubus, atq. aliæ nemorum, pelagiq. volucres,
Inclusas testa quas flamma accensa coquebat.
Tunc primum fatur sic puppi interpres ab alta.
Hæc est imperij sedes, & regia gentis
Cannibalum, rapido circum pulsata profundo:
Qua genus acre virum floret, belloq. iuuentus
Horrida, finitimasq. armis inuadere gentes
Assueta, & pelagi perquirunt lintribus undas.
Captiuos verubus figunt, & pinguia torrent
Viscera, & in campis læti vescuntur apricis.
Euellunt pueris testes, nec corpora leto
Dant tristi, donec crescens accesserit ętas,
Et cute sint pingues nitida: mox ense recludunt
Spiramenta animæ, & tectis epulantur in altis.
Fœmineo generi parcunt, seruantq. puellas
Præstantes alijs forma, quo gignere natos
Ex illis possint: tecti custodia turpis
Est anus, & nexis virgultis atria verrit.
At uero iuuenes, quibus est iam firmior ętas,
Cannibalum gens hęc in quattuor effera partes
Diuidit (horrendum) atq. illos euiscerat, inde
Corporis extremas partes abscindit, ahenoq;
Imponit,

Imponit, flamma aut torret, manditque, voratque:
Cætera membra sale inspergit, cellisq. reponit.
Et quoties vento feruet mare, protinus arma
Corripiunt, puppesq. petunt, pulsasq. procellis
Per mare sorte rates rapiunt, spoliantque, feruntque.
Ipse decem mecum Quiqueiæ littora vexi
Per maria alta viros: sed septem tabida febris
Inuasit, letoq. dedit, dum cærula verro.
Hos ego non vinclis, non dura compede vinctos
Ducebam, sed erant comites, semperq. vicissim
Illorum sermone dies, noctesq. fruebar:
Vt me sermonem patrium, moresq. docerent.
Mox ait interpres: Fugite hinc, tortosq. rudentes
Rumpite, quaq. vocant nos flamina parte, sequamur.
Ipse iube acciri socios atq. agmina; namq.
Quæ te circunstent inopina pericula nescis.
Cannibalum ingentem numerum per curua videbis
Littora, si attigerit surgens te his Vesper in oris.
Nam totis effræna ruet de montibus hæc gens,
Quæ pedibus superat celeres pernicibus auras
Non horret gens illa necem, non vulnera vitat.
Vicinos terræ tractus populantur, & audent
In fines longe positos excurrere, campisq.
Inuentas abigunt prædas, semperq. vagantur
Impauidi: interdum centenis lintribus æquor
Prædantur, pagosq. petunt, cursumq. fugamq.
Inijciunt, nec certa salus fugientibus vlla est.
Hæc sunt arma, quibus Caribes vtuntur in hostes
Finitimos, cum bellantur: saturata venenis
Spicula, arundineæq. sudes, fustesq. præusti
Sunt enses facti e palma, pinuq. frequenti.
Hi saxo magna ossa acuunt, summumq. sagittę,

Telorumq. cacumen acutis ossibus armant:
Quorum armare acies gens illa est sueta veneno.
Infensi Caribes populis sunt deniq;: nec gens
Vlla potest sese venienti opponere turbæ.
Innumeros cymbis vallos, & vincula secum
Mille ferunt, optantq. locum, quem cingere possint
Aggere, & in morem castrorum claudere fossa.
Hoc faciunt, quoties nigris nox occupat vmbris
Tellurem: sed præcipue cum condita terris
Luna negat nitidum cæli per inania lumen.
In siluis tecta ædificant sublimia nexis
Arboribus, folijsq. tegunt. hæc insula mittit
Gossipium: & varias volucres nemora ardua pascunt
Indigenas nuper captas cum munere misi.
Illæ etenim norant solita qua rupe laterent:
Atq. animos blando pariter sermone, datisq.
Plurima quæ secum tulerant, mouere furentum
Cannibalum, inductos quos spe, & dulcedine lucri,
Mane nouo, cum Sol tenebras depellit, & almam
Inducit terris lucem, per pascua multos
Ante alios secum mulier ducebat: at illi
Nos procul vt videre, metu vestigia retro
Conuertere, velut cerui, quos turba luporum
Insequitur, notasq. metu subiere cauernas.
Tum demum cedente die, noctisq. sub ortum,
Nullis Cannibalum silua ve, aut littore captis,
Conscendi illorum perfractis lintribus æquor:
Visendiq. viros cupidus, quos arce reliqui
Iam structa, classis cursus ad curua Quiqueiæ
Mœnia vertebam: sparsasq. per æquora vidi
Antilias: sulcansq. salum iam nocte propinqua
Sic est interpres fatus: Has aspice, ductor

Hespe-

Hesperidum, terras atq. oppida Cannibalum quę
Uxores habitant tantum nunc: namq. vbi terris
Ver redit, & Taurus cęlo se tollit aperto,
Inuisunt has Cannibali, & conuiuia siluis
Læta agitant, choreas plaudunt, siluisq. vagantur
Obliti solitas adducere per mare prædas
Depulsos a lacte mares per marmora secum
Adducunt propriam ad sedem, redeuntque, nec vnquã
Has sedes, nisi cum terras inuisit aquosum
Ver iterum, nitidosq. dies, tepidamq. reducit
Temperiem, durumq. gelu, brumamq. remittit.
Illę habitant certas sublimi in monte cauernas:
Queis sese, quoties aliquis petit aduena terra
Abdunt, & mox hostem armis, solitisq. sagittis
Depellunt, & multa ineunt certamina semper
Victrices, semper captos in tecta trahentes.
Hanc Madaninam vocat illius incola terrę.
Hoc vetuit spirans Boreas me accedere littus,
Ultra progredior ratibus maria alta reuoluens:
Multa per Oceani dispersas cærula terras
Conspexi, lætæ felices vbere glebę.
Tempus erat, quo clara dies decedit, & vmbra
Succedit gelidę noctis, dehinc præuius ignes
Astrorum accendit Vesper, cum classe subimus
Iam fessa portum: iamq. anchora iacta carinas
Fundabat, placidum qua sese effundit in æquor
Flumen, ibi intentis interpres talia fatur:
Hęc etiam ditione tenent fera regna nefandi
Cannibali: nosco positas in montibus ædes:
Appellant Ayay (nomen nam rite recordor.)
Descendunt in terram altis de puppibus imam
Triginta, explorantq. locos, vicinaq. tecta:

Qui subito dulces hausere è flumine lymphas,
Impleruntq. cados fluuiali hoc nectare, ibiq.
Quattuor inuenere canes in littore tantum,
Quos nunquam latrare ferunt, siluisq. nec vnquam
Frondosis turbare feras: hi rustica semper
Tecta colunt, conduntq. suos sine murmure soles;
Queis testes geminos vellunt, stabulisq. recondunt;
Et mactant, cum læta parant conuiuia siluis.
Fœmineo generi parcunt, paucosq. reseruant:
Quos in spem prolis certam gens illa futuræ
Submittit: veluti pastor, qui per iuga montis
Ardua mille greges pascit, quos solus ad alta
Flumina, & in saltus, & læta in pascua ducit
Prosiluere decem iuuenes, totidemq. puellæ
Caribium e domibus, petiere & per mare cursu
Præcipiti, gemituq. graui nautasq. vocabant
Auxilio manibus iunctis, & poplite flexo.
Cannibaliq. fuga solitos petiere recessus.
Dum vero trahimus binos in littore soles,
Et silua remex sub opaca, & miles aquantur
Intrepidus, procul ecce vigil custodia, magnum
Aduentare videt, mali carchesia seruans
Nauita, Cannibalum pacata per æquora lembum:
Hunc subito noster venientem est miles adortus.
Illi autem non fracti animis, vllo ve timore
Torsere hos contra volitantia tela veneno
Armata, antiquo patriæ de more, priusquam
Se pictis tegeret clypeis Hispana iuuentus.
Quid dicam? medijs pugna aspera surgit in vndis,
Quanquam essent pauci numeroque, & corpore nudi.
Hic mulier bona missilibus, longeq. sagitta
Fallente: ex nostris vnum confodit acuta

Cuspide stridentis teli, qui protinus ictu
Traiectus calido fœdauit transtra cruore.
Militis interitu illa eadem lætata, recuruo
Telum aliud cornu aptauit, iecitq. sagittam
Contra alium, quem tunc transfixit arundineiactā.
Hos inter, ni fallor, erat Regina, puerq.
Regius aspectu toruo: namq. illa ferox gens
His assurgebant solis, moremq. gerebant.
Videre vt nostri sese in discrimine tanto,
Vnanimes potius voluerunt cominus illis
Tunc conferre manus, quam longe occumbere iactis
Caribium iaculis. mora nulla, per æquora proras
Impellit clypeata cohors, subitoq. suburget
Illorum solida confectum ex arbore lintrem,
Et mersit pelago. spectabam hanc littore pugnam.
Forsitan & pugnę finē PERENOTTE *requiras*
Extremam, breuiter referam. non obruit illos
Oceani rapida vnda maris: per nota natabant
Aequora, & in nostros vibrabant spicula cornu
Adducto: haud pauidi iuuenes, pauidę ve puellę.
Ad saxum pelago tectum mox illa recepit
Effera se pubes, miscens bella aspera in vndis,
Vt prius. hi tandem longo in certamine victi
In nostras venere manus: telo vnus acuto
Cannibalum interrijt: duplicato at regia proles
Vulnere anhelantem vna animam diffudit in auras.
Hi ducti ad naues vinctiq. ferocia corda
Non posuere tamen. non tantum in retia lapsus
Sæuit aper, clausi ve caua sub rupe leones.
Huius pertæsi pugnę, tunc aggere funes
Soluimus, & Caribum terram execramur, & æquor,
Nostrorum ob cædem mœsti, resonoq. volamus

Oceano æratis confisi curribus aura
Nimborum impulsis valida, sic cætera pubes
Insequitur, laxisque fretum proscindit habenis,
Non horrens pelagus, non procurrentia saxa
In mare, nec tumido spirantia flamina ponto.
Sub lucem passim multas per marmora terras
In morem Cycladum sero sub vespere vidi:
Quarum aliæ plenæ arboribus à vertice summo
Montis erant, vsq. ad cliuosi tramitis oram:
Plenę & erant alię passim beneolentibus herbis.
Parte alia ad cęli tollebant sidera sese
Saxosi montes, rubro, varioq. colore
Conspicui, atq. oculis grati. nos sistere classem,
Et capere his portum terris vetuere frequentes,
Difficilesq. maris scopuli, turbataq. circum
Aequora, & inspersum spumosa aspergine pontus
Aspera erat facies. atq. intractabilis vnda
Latrantis pelagi, secum intolerabilis Auster
Et fœdam tempestatem, nimbosq. ferebat.
Huius tam vasti tractus, rapidiq. profundi
In medio Burichena iacet circundata latis
Littoribus. non his terris nemora ardua desunt.
Sunt illic magni portus, quanquam incola pontum
Non tranet, sed sit domibus contentus auitis.
Infensę sunt hæ gentes, & cętera cunctis
Cannibalis, finesq. suos tutantur ab hoste:
Victores & sæpe domum sueta arma reportant.
Captiuos lacerant, flammis torrentq. vorantque,
Eliduntve oculos socijs spectantibus ambos:
Oppidaq. aggeribus, fossaque, & flumine cingunt.
Tunc nostri trabe descendunt, fontisq. liquores,
Celsaq. tecta adeunt: montes fugit omnis in altos
Agricola,

Agricola, & vacuas sedes custode relinquit.
Hic Burichena suum Regem (ceu numen) honorat.
Sub noctem geminæ indigenæ furtim, & puer ore
Egregius fugere simul, tacitiq. natarunt
Marmora, quos olim eripui de compede dura,
Et manibus Caribum: & patriam petiere, suosque:
Tantus amor erat his patrias inuisere terras,
Quamuis Cannibalum aduentus, atq. arma timerent.
Nos tandem fessi seruata classe tenemus
Primam Quiqueiæ terram reuoluta per alta,
Atq. antennarum sublimia cornua nautæ
Funibus intendunt, pelagiq. ad cærula proras
Obuertunt: mox exponunt equitesq. virosq.
Pontibus, & primis ducibus comitatus ad altum
Accessi collem, vt socios, arcemq. viderem
Xamana in regione, maris prope cęrula vasti.
Quid referam? constructę arcis vestigia nulla
Apparent, non agger erat, non vallus, at arcis
Relliquias ingens cineris cælabat aceruus.
Descendunt armati equites, peditumq. manipli,
Littoreosq. tenent portus: petit ardua miles
Terrarum, & positas altis in rupibus arces.
Aerea personuit vicinos machina montes,
Conuallesq. cauas, sonituq. impleuerat oras
Aequoreas frustra: nanq. incola traxerat omnes
Ad letum Hispanos, flammisq. inuoluerat arcem.
Hic Guacanarilli vectus dum sol fugat astra
Per mare germanus Regis tunc nomine binas
Detulit ex solido statuas auro mihi: sed tunc
Non potui seriem facti, non noscere causam,
Interpres quia nullus erat: nam de tribus vnum
Ex illis abiens, quos mecum per mare vexi,

Vltro dimisi: sero sub vespere nabant.
Furtim alij, cum nigra tegit nox æthera, & æquor.
Hæc animo sedit sententia, mittere certos
Decreui ad regem subito, vt causamque, modumq;
Diceret, excidiumq; arcis, stragemq; meorum.
Vt vero rediere viri, tunc vnus in ipso
Aggere stans tumuli flauæ sic cœpit arenæ:
(Et si ficta reor, quę rex mihi Guacanqrillus
Dixerit, hoc regis dictum nam fama refellit
In cunctis vulgata locis, quos circuit ingens
Insula, at ipse tamen referam, quæ dixerit ille.)
Aurato rex in thalamo, stratisq; iacebat
Vulnere se simulans ægrum, cui crura, pedesq;
Cærula multiplici cingebant vincula nodo.
Hic mihi tunc fandi postquam est data copia, regem
Alloquor, atq; equites narro, peditumq; phalangas
Venisse, & nostram tetigisse hęc littora puppes:
Succensæq; arcis causam, seriemq; rogabam.
Tunc rex, hanc classem non me aduentasse latebat:
Venissemq; volens comitatus, ni mea quondam
Crura graui bello fixisset cuspide telum.
Euersęq; arcis memorabo, ex ordine causam,
Quam petis. Hęc multos (vt scis) habet insula reges
Vberibus late regnis, populisq; potentes:
Qui postquam audiuere meis consistere terris
Puppibus aduectas gentes, armisq; tenere
Littora, moliriq; vrbes, atq; oppida vallo
Munire, & totum sua sub iuga mittere pontum,
Exarsere graues animis concordibus irę.
Audiuere etiam peditum liquisse cohortem
Arce noua, & secum raptas abducere prædas
Christophorum, inq; oras ratibus rediisse superbas

Quique-

Quiqueiæq́; nouas in regna reducere gentes
Vere nouo, cum se partu terra alma resoluet.
Tunc super his commoti animi, menteſq́; duorum
Sunt regum, bellumq́; parant inferre relictis
Gentibus,& positam conuellere funditus arcem:
Dant alij auxilium reges,suaq́; agmina mittunt:
Procedunt instructæ acies,& ad ęquora tendunt;
Nec mora littoribus nostris bina agmina regum
Apparent,dextraq́; sudes, læuaq́; pharetras
Tela inimica gerunt,atq́; arcem milite cingunt.
Postquam aures allapsa meas est nuntia fama,
Accesſi subito multis cum millibus arcem,
Inceptiſq́; viros suasi desistere,& arma
Ponere, & hanc gentem redituram ad littora dixi
Magna equitum, peditumq́; manu: sic nam fore nostri
Iam cecinere Cemes: sed nil mea verba, precesque,
Nil monitus valuere Deûm.tunc lampada iecit
Ardentem Rex longæuus,quæ iacta peruſſit
Frondea tecta domus, tabulataq. proxima turri.
Tunc celer insequitur iuuenũ facto agmine nimbus,
Connexiſq. parant trabibus conuellere vallum.
At parte ex alia iuuenum globus arma, manuſq.
Expendiunt:late sonitum dat stridula cornus:
Miſsile telum alij rapiunt:it clamor ad auras,
Accenſaſq. faces flammis ad mœnia portant,
Inuaduntq. nouam longis hastilibus arcem.
Hiſpanam volui gentem defendere vallo
Incluſam,& ferre auxilium, meaq. agmina contra
Oppoſui pugnantem aciem,flammaſq. ferentem.
Tendebam per castra manus, triſtiſq. profabar:
Arma inhibete duces, iraſq. remittite Reges:
Parcite & hanc arcem flammis dare, parcite quæſo
Militi-

Militibus: vos triste manet sub sidere veris
Supplicium: accedet nostrum gens aduena littus,
Et nostras exuret opes, fundoq. reuellet
Montibus impositas vrbes migrabimus omnes
Extorres patria amissa, rebusq. relictis.
Sed dum per medios ignes, mediamq. ferebar
Structam aciem numero tamen, & bellantibus impar,
Vulnere crudeli suras transfixit arundo.
Restat adhuc paruum læso sub poplite vulnus,
Me lapsum famuli accipiunt, humerisq. reportant
Ad littus: sed me vt cedentem ex agmine Reges
Videre, incingunt duplicatis mœnia flammis.
Tunc miles furit, & tectis incendia miscet,
Atq. arcem, inclusosq. viros inuoluit in ignes.
Testor amicitiam, sancitaq. fœdera quondam,
Et patrios Cemes, me non potuisse tueri
Commissam hanc gentem fidei, & noua mœnia nostra.
Responsa audistis proceres, audistis inanes
Nectentem omnes causas, incendiaq. arcis.
Protinus vlcisci socios, ipsumq. volebam
Indignans rigido violata ob fœdera ferro
Mactare, at trepido timui ne regna tumultu,
Et populorum animos turbarem Rege perempto.
Ad Guacanarilli montanas mittitur ædes
Melchior, hæc eadem qui rettulit omnia, quæ iam
Dixerat interpres: illum nam viderat alto
Porrectum lecto, nec læsum crura sagitta,
Regali at thalamo simulata mente iacentem.
Ad me blanditijs hic Regem duxit, & ipsum
Dimisi, vt ad propriam patriam, sedesq. rediret:
Quem mulier facie insignis, formaq. per æquor
Vndosum cum septem alijs, confisa lacertis

Est Guacanarillum sub opaca nocte secuta.
Melchior interea legeret dum curua Quiqueie
Littora, militibus multis comitatus, vt ipsum
Quęreret huc illuc fugientem per iuga montis
Prospexit portum procuruum, & nauibus aptū,
Cum ponto incumbit pennis niger Auster aquosis.
Cingebant summi hunc colles, quibus vnda silebat
Clausa, nec iratum pelagus, ventosq. timebat.
Hic adeo est portus curuum falcatus in arcum,
Quo postquam ingressus fueris, mediumq. tenebis
Nauigio, dextra quamuis, flectasue sinistra,
At facile haud poteris quærens cognoscere primum
Hic aditum, quamuis coniunctis frontibus intrent
Tergeminæ has fauces nullo discrimine puppes.
Inq. sinu medio montis scena ardua celsis
Tollit se arboribus densisq. hic psittacus alas
Depictus varias, atq. Indis corpore maior
Peruolitat, renouatq. auium per guttura cantus.
Hic dulci nemorosa canunt auiaria voce.
In portum duo decurrunt sat lumina magna
Et varios ducunt secum ad maris æquora pisces.
Ipse etiam pelagi gentes, squamosa propago,
Flumineis subeunt lymphis, gratoq. recessu,
Insano laticis capti fluuialis amore.
Decreui ipse vrbem sublimi in colle, secundum
Hunc portum (namq. aptus erat locus hic satis vrbi,
Condere: silua hic alta trabes, vicinaq. rupes
Saxa ministrabat, iuxta, hunc longissima montem
Planities, & lata satis, quam plura fluenta
Paruula, & alta rigant, aurumq. in cęrula ducunt.
Ipse autem hunc portum regalem nomine dixi.
Vestigare viros circum vaga flumina, & vrbes,
Ductores

Ductores valido certos cum milite misi:
Hoieda hos inter, Corlanus & alta propago,
Ante acies dextra, atq. animis prꝑstantibus ambo.
Quattuor horum alter demonstrat flumina, & alter
Parte alia tria conspexit labentia ab ipsis
Montibus, auratis longe radiantia arenis.
Legerunt ciceris non pauca leguminis instar
Grana auri comites, maioraq. legit Hoiedas.
Mons erat haud longe a portu, quo condere castrum
Institui, cœpiq. domos attollere saxis,
Atq. MAGIS TRIBVS *erexi, statuiq. sacellum.*
Hic vbi decurrunt immixtis flumina arenis,
Et lento, nitidoq. auro, nec copia parua est.
Castrum aliud posui dictum de nomine Thomę.
Atq. peragrata Cibauo latus ad vrbem
Mox Isabellam redij, cum iucundum ver,
Et tepidi crescunt soles. tunc fratre relicto,
Cui summam volui rerum, cui credere classem,
Assueto & bellis iampridem Margaritao:
Quos iussi circum positas perquirere terras,
Et subito inuentas communi subdere Regi.
Tendo iter ad Cubam terna cum puppe per æquor:
Ne forte imperio premeret ratis aduena terras,
Oppidaque, regnumq. nouum; gentesq. repertas,
Oceaniq. meis inuentum puppibus ęquor.
Deserimus socias naues, mœstiq. volamus
Per mare; & aspirant animosis flatibus Euri.
Sub lucem nitidi Solis sese mihi portus
Ostentat, scopuli incuruo quem murice cingunt
Ingentes vastiq. maris silet vnda refusi.
Nicoleo Diui hunc portum de nomine dixi,
Spectantem longe ditissima littora Cubæ.

Sed

Sed latus accessi Cubę, qua spectat ad Austros,
Maitij apparet tantum Iamaica diues,
Hortorumq. simul vario lætissima cultu.
Vnum habet in medio sublimi hæc insula montem
Vertice, qui latis tangit radicibus æquor,
Et sese circum nemoroso a littore tollens,
Paulatim molli ascensu se attollit ad auras,
Et media excelsum monstrat tellure cacumen:
Vnde licet spectare rates sua tecta petentes,
Quæ celso imposuere iugo: quotiensq́, feroces
Cannibali hos turbant: subito de vertice currunt;
Incurruntq., alacresq. ineunt in littore pugnas.
Nam semper cum Cannibalis bella aspera ducunt.
Hunc gens dura colit longoq́, exercita bello
Hostiles contra incursus, contraq́, Quiqueię
Finitimos volui fessam ter sistere puppes
Littore iam capto, classem ter repulit hostis,
Et loca nota tenent, opponuntq́, agmina nostris
Puppibus: adprensa tandem tellure, ruentem
Ad littus turbam aggredior: quæ nescia cuiquam
Terga dare, a patria nostros pellebat arena.
Pacati sunt tandem animi, pressiq́, tumultus,
Visuriq́, nouas gentes ad cærula currunt.
Linquimus hanc etiam terram, Solemq. secuti
Occiduas versus terras currentia vidi
Torrentis fluuij in morem freta lata, sinusq.
Innumeros, centum & sparsas per cęrula terras.
Dum vero impellunt a tergo flumina puppes,
Sub noctis tenebras, Cubę nos accipit ingens
Iridis in faciem portus, atq. vnda silentis
Oceani, quem feruenti tutantur ab ęstu
Aequoris, & magno ventorum a turbine colles

Hinc

Hinc atq. hinc stantes; quo nos subsistere visum est.
Protinus optatam in terram descendimus omnes,
Intramusq. domos non longe a littore binas:
In quibus innumeros pisces ardente videmus
Impositos pruna, aut transfixos corpora vallis,
Accedo propius siluam, quæ fronde virenti
Vicinas ędes scopulis, littusq. tegebat.
Qua nexos vidi ramis frondentibus angues:
Atq. astricta alios conspexi funibus ora:
Auulsos alij dentes (nec fallor) habebant.
Serpentes alit horribiles hæc insula: qui non
Immittunt membris hominum letale venenum,
Aut tactu, morsu ve truci, toruoque, ferinoq.
Aspectu sunt, & vario sunt membra colore,
Hi pelagus, terramque colunt, siluisque vagantur,
Pomisq. ingluuiem, atque herbis siluestribus explent,
Bisque decem interdum (dictu mirabile) soles,
Nec potant, solitumque cibum, nec gramina carpunt.
Regale hoc epulum est: hos frusta in paruula sectos
Infigunt verubus, domibusq. epulantur auitis.
Dum vero positis in margine vescimur omnes
Piscibus, aufugere viri: sed Didacus illos
Accedens linguam edoctus, moresq. Quiqueię.
Ad nos deduxit, dedimus queis plurima dona.
Insula Cuba tenet mores, quos ipsa Quiqueia.
Et Lunam, Solemq; colit: similemq; relinquit
Heredem, & fruges similes proiectat in aruis.
Ingenio felix est gens & mitis, & expers
Armorum: sua rura colunt, cupidiq; videre
Aduectas nuper longinqua per æquora gentes,
Accednnt, puppesq; petunt, secumq; canistris
Vimineis varias epulas, fontemq. gerebant.
Nosq; etiam fessos descendere nauibus orant.
Littore

Littore in hoc adeo calidarum est flumen aquarũ,
Vt vix fumantes possit contingere lymphas
Ipsa manus: longo hic se fundit in æquora tractu:
At procul ingenti fumant freta salsa calore,
Feruentes nec erat tutum transire per vndas;
Qua late inuoluebat aquis se fumidus amnis.
Iamq; diem nitidus ducebat Lucifer ore
Purpureo, & luce infusa fulgebat Olympus:
Cum nostri videre ratem, qua per mare pisces
Captabant nudi nautæ: tunccominus illos
Aggredimur leuibus vicina per æquora cymbis.
Intrepidi nos expectant, gaudentq; profundo
Oceani ignotas illis spectare carinas.
Illi etenim vtuntur nulla compage phaselis
Intextis, solido, atq; vno sed robore, & vndas
Sulcant remorum valido tantum agmine freti.
Non illis velorum vsus, non nautica noscunt
Arma ratis, non astra polo surgentia seruant.
Vim nullam intulimus nautis piscantibus alto.
Sed tibi nunc mirum dicam, dignumq; relatu.
Hic piscis salsa est clarus venator in vnda
Quiqueię, necnon vastę circa ęquora Cubæ,
Anguillæ similis nostrę, sed corpore maior,
Et facie informi, nostris non notus in oris.
Hic pisces insectatur, veluti canis acer
Errantes capreas campisq;, & montibus altis:
Multiplices cuius squamę certo ordine corpus
Permistę spinis armant, veluti rubus asper.
Hunc Guaicanum appellat gens incola piscem.
Pellem habet hoc monstrũ summa in ceruice, supraq;
Squallentes humeros, supra & squallentia colla.
Piscator trahit hunc intorto fune reuinctum,

Obstrictumq́, ratis lateri, patrijsq. sub vndis
Pabula captiuo noctesq. diesq. ministrat:
Affixa est lęuo lateri nam lignea sedes,
Quam colit, ęquoreas cum voluit turbidus vndas
Auster, & ex alto cadit imber, & Eurus arenas
Attollit supra scopulos: tunc sueta sub alto
Fornice tecta habitat, tutusq. quiescit in vndis.
Luce noua piscosa tenet loca nauta profundi,
Et secum ducit vinctum per cęrula piscem:
Atq. vbi squamosam prolem per marmora cernit,
Demittit subito funem: tunc ille per æquor,
Ceu liber vinclis, graditur, secumq. rudentem
Ducit, & errantem sequitur per cærula prædam:
Sic contra ruit hos animis, & robore fidens.
Impositam dorso pellem mox explicat omnem,
Implicat & piscem coniecta pelle, capitq.
Intrepidus, spinisq́, ferit (nam carcere nigro
Hunc fręnat.) tunc nauta vigil de gurgite funem
Paulatim trahit ad littus, captosq́, sub vndis
Luctantes simul adducit: sed cum prope terram
Accessit noua præda, leui piscator in altum
Dat sese celerans saltu, turbamq́, per ęquor
Sustinet: accurrunt comites, pariterq. labori
Succedunt: at piscis ouans captiua tenaci
Corpora rete tenet semper, semperq́, teneret
Impauidus, patrio dum viueret æquore: sed cum
Cælum haurit, pellem laxat, piscesq́, relinquit,
Et celer ęquoreis mox sese fluctibus abdit.
Ille etenim cęlum hoc nostrum, non aera nostrum.
Ferre potest; ideo nautæ piscem ęquora supra
Tollunt, vt clausam linquat viso aere gentem.
Sępe etiam varios glomerato examine pisces
Insidijs

Insidijs capit, & visa testudine contra
Tendit iter : nam dum placido noua pabula quærit
Concha mari, tenet ora suæ non præscia mortis
Exerta, & nullas pascens timet æquore fraudes.
Hic piscis maria alta colit, piscator & omnis
Vnum habet, facilisq; vnda quærentibus ille est
Quattuor hi conchas nobis, piscesq; dederunt.
Nos illis contra dedimus gratissima dona.
Pandimus has inter dum vero lintea terras,
Indigenę ruere ad ponti caua littora gentes,
Et panem, & fructus, & secum ferre volucres,
Intentiq; oculis nostras mirarier alnos ,
Dicere & e cęlo nos descendisse supremo.
Insula sese etiam tractu tollebat eodem.
Qua vidi tantum sinuosa ad littora toruo
Aspectu, turpiq. canes, quos educat illa
Barbara gens, illosq. neci demittit, & exta,
Cunctaq. membra coquit, mensisq. epulatur auitis,
Et consanguineas vocat ad conuiuia gentes.
Hos referunt sine latratu componere soles.
Vidi ego verberibus domitum, non edere vocem,
Non gemitus non latratus, dum linqueret auras
Vitales tandem sub fuste & robore torto.
Sed dum transirem has inter rapida æquora terras,
Apparent multæ non tuto in gurgite fauces
Angusti maris, hic poterat non nauita retro
Vertere cunctantes iam fesso remige puppes.
Pontus erat niue candidior, sparsusq. recenti
Lacte videbatur passim candescere fluctus.
Luna tenebat iter medium sublimis Olympi,
Cum maris accessit scopulos prope littora tendens
Puppis iter, Zephyrisq. legens felicibus oras.

Dumq. darem Cubæ turgentia vela per vndas.
Mons procul ostentat sese densissimus vmbris:
Hunc subito fessi petimus, siluisq. subimus
Vmbriferis, quarum summo de vertice fontes
Surgebant, raucoq. sono vada salsa petebant.
Hic pinus sese in cęlum pulcherrima tollit:
Palmaq. summa ferit cęli conuexa flagellis.
Tunc nautę ingressi siluas ligna arida ferro
Scindebant, liquidisq. implebant fontibus vrnas.
Has inter legerem sed dum freta concita terras,
Hic miles captare feras assuetus, opacam
Est siluam ingressus, vidit qui vestibus albis
Indutos homines vsq. ad vestiga: qui tunc
Vertit iter, meq. admonuit vidisse togatam
Hoc nemore aerio gentem : tunc lętus in altam
Immisi siluam selecto ex ordine certos,
Qui nemus vmbrosum transgressi. haud tēdere gressus
Inceptos potuere vltra: nanq. herba tegebat
Plurima planitiem camporum, aditumq. vetabat.
Tunc subito redijt miles, rediensq. ferarum
Grandia conspexit vestigia tramite in alto:
Percussusq. metu mentem rędijt celer ad nos.
Parte alia siluam ingentem fragantia versus
Conspexi longè, quam vitis plurimus ambit
Pampinus, innectitq. comas, ramosq. virentes.
Terram ad Hesperiam tali de vite racemos
Attulimus succo grauidos, dulciq. sapore.
Atq. grues magnas per pascua florea vidi.
Hos tractus regionis aquę obduxere palustres,
In quibus ad littus conchilia lucida vidi.
At dum vela Notus tendit, flatuq. secundo
Aspirat nostris ratibus, procul ardua nautę

Culmina terrarum aspiciunt, lucosq. sonantes.
Vertimus huc læti puppes, qua vasta secundum
Aequora se geminę tollebant rupibus ædes.
His domibus vir solus erat confectus & ęuo,
Et macie, & nulla velatus corpora veste
Hunc ducunt propere ad naues, & ad ęquora, quē mox
Didacus interpres dictis compellat amicis:
Et fari hortatur, cui sint hęc subdita regno
Littora; quę ve habitent trans montis culmina gentes.
Sed captus non dicta capit, nec percipit aure:
Ille tamen montem hunc vltra signisque manuq.
Monstrabat populum esse alium, regemq. potentem,
Qui sese indueret diuersis vestibus, vt nos.
Tunc cupidi versus iuga celsa ratesq. sinusq.
Dirigimus primæ soluentes tempore lucis.
Dumq. maris molimur iter per cęrula, centum
Occurrunt nobis lintres, signisq. salutant:
Miranturq. nouas puppes, habitumque, virosq.
Armatos, ostroq. duces, auroq. nitentes.
Hoc etiam tractu longo conchilia multa,
Quæ baccas gignunt limoso in littore vidi.
Me tenuit mora nulla loco: sed protinus vltra
Excurro: nec erat rupes, nec culmen in ipso
Littore, fumiferos quod non effunderet ignes.
Dum legimus scopulos, latebrosaq. saxa sub vndis,
Et quę spectabant Austrum, & quę deniq. Eoum,
Tercentum positę sinuoso in marmore terræ
Apparent, densis spectandę frondibus omnes.
Inuitus tandem conuertere lintea cogor:
Nanq. omnis vario ventorum turbine puppis
Victa erat, & comites fessi, & fracta omnia nostræ
Arma ratis longum ob cursum, & caua littora Cubæ,

Tardaq. classis erat, quæ iam mare lassa vadosum
Presserat, & laxis acceperat æquora rimis:
Panis, & Oceani emensis corruptus ab vndis
Nauticus, atq. omnis rerum iam nauita fessus.
Mons erat ante oculos rapidæ præruptus aquai:
Vt me tunc positum conspexi in limine leti,
Sustuli ad alta oculos supera, & sic voce parentem
Vnigenæ Christi lacrymis sum fatus obortis.
Dum nos hac classe exigua freta mota tenemus
Dauidica ò proles Virgo, qua clarius vllum
Lumen, nec terre, nec habent celsa atria celi,
Heu quianam tanti disiecta per æquora Cauri
Prælia concurrunt inter se, haud ipse ego possem
Soluere me his tumidis, nisi me Deus addiuuet, (vndis.
Respice nos, audiq; preces. non (te duce) Syrtes,
Aut Maleæ horrendas cautes, fluctusq. timebo.
Deinde ferit motum contis mare nautica pubes,
Nec curat venturam hyemem ventosq. procaces:
Haud longum in medio tempus, freta versa quierunt
Et circunstrati fluctus Zephyriq; resedit
Spiritus, & cælo tempestas clara refulsit.
Tunc me me ad socios vertens sic sum ore locutus.
Vidistis maris insidias, murmurq; minasq;
Ingeminare notos, piceamq; insurgere noctem.
Mox posuisse notos, pacataq. murmura ponti,
Et lucem Oceano, & terris rediisse serena.
Sint quamuis sine nube dies, sine flamine noctes,
Attamen hæc non fraude carent, nec credere nautis
Huic monstro sese tutum est, nec lenibus vndis.
Sed dum nimborum crebrescere prælia sensi,
Ipse sinum obliquo spirantia flamina contra,
Et nautæ subigunt remis fera per freta puppes:

Vncta

Vncta natat pinus, quanquam esset fessa profundo.
Dum redeo, Boreas me vexit in ęquora magnis
Plena adeo testudinibus, vt nauita cursum
Flectere non posset magna sine mole retrorsum:
Has fauces tandem euasi: mox æquoris alti
Immensum tractum inuenio, qui gurgite ab imo,
Scythonia magis albus erat niue, lacteq. puro:
Et passim niueis spumabant fluctibus vndę.
Ipsę gubernator metuens vada prona, propinquum
Contorsit proram retro, qua venerat, & qua
Non spirant vada, nec scopulis immurmurat æquor.
Et (mirum) nobis Cubæ venit obuia pubes,
(Nam nullos mea gens populos turbauerat armis)
Plurima dona ferens ad nauem læta, palumbesq.
Ingentes, quorum spirabat guttur odores
Assyrios: nos tunc accepto munere lęti
Vela damus: quos & quondam metus acer agebat
In montes agitare fugam, nemorumq. latebris
Abdere se, nunc ad puppes, & ad ipsa ruebant
Sponte vada, & nostræ gratissima munera classi
Portabant panem, & lympham, viridesq. volucres,
Et varios fructus, quos tellus illa ferebat:
Hanc gentes quę tunc habitabant littoris oram
Quod rectum est seruant, viuunt sine legibus vllis:
Iudice non illis opus est, hi turpia damna
Non norunt, vlli ue nouas intendere lites.
Omnia sunt illis communia gentibus, vt Sol,
Et Luna est: atq. arua colunt quantum indiget vsus:
Nec quisquam seruat sua prædia: multa supersunt:
Iugera, queis illic committere semina possent:
Non habet hæc regio felix regem ve, tyrannum ve,
Aut ciuem vitas, & crimina castigantem.

Oppida non cingunt muris, non sepibus arua:
Maiziumq. colunt tantum, iuccasq. agiesque.
Hinc ego discedens iterum rediturus easdem
In partes sub casum hyemis, placido feror Euro
Iamaicum ad terram tepidum qua spectat ad Austrū.
Et latera illius vidi, & nemora ardua longe,
Et passim virides hortos, beneolentiaq. arua:
Ipse viam hanc alacris tranquilla per ęquora iniuit
Atq. ignota mihi nemora, & non parua fluenta.
Dehinc sancti portum Nicolai intramus; ibiq.
Accepit statio fessas tutissima puppes.
Portus erat circum saxis incinctus, & alto
Gurgite stagnantis ponti; quo clausa silebat
Vnda, nec horrisonos fluctus, ventosq. timebat.
Maxima dum vero, Quiqueiæ stagna secabam
Per maris irati rabiem perq. horrida saxa:
Quærebam vigil ipse locum, quo condere possem
Portu procuruo fessas cum remige puppes,
Me Deus interea haud liquit, dum Solis in ortu
Aspexi terram, quæ respondebat Hayti
Littoribus curuis contra, quam nomina dicunt
Adamanam indigenæ: validis has inter vtrasq.
Deferor impulsus ventis; vbi nocte sequenti,
Passa suo de more graues est Luna labores.
Tempestate eadem quinq. horas, atq. trientem
Cognoui Gades inter differre: marisq.
Quos ego sulcabam: abrupto cum sidere, fluctus:
Turbati quę causa maris fuit, atq. procellę.
Cetæ instar monstrum horendū freta turbida tranās
Venturam ob tempestatem, nec habere receptus
Iam tutos poterat, ponto se immiscuit atro.
Tunc ego me in portus penetralia: & in caua saxa

Addideram multos soles: sed post vbi vidi
Pacatum pelagus, direxi carbasa versus
Optatos portus, speratę & culmina Hayti.
Hic vbi germanumq. meum, comitesque, reperi
Omnes incolumes, populum & parere volentem,
Atq. nouam struere est visum hoc tunc tēpore puppē,
Quassatasq. Notis aliquot sarcire carinas.
Miles tela nouat; discissaq. carbasa nautæ,
Cum grauis Autumnus siluis ponebat, & aruis
Innumeros latis fœtus: reditumq. parabam
Cannibalum in terras, ut possem exurere sedes,
Illorumq. rates flammis, & perdere ferro:
Vicinasq. illis gentes, populumq. timore
Soluere finitimum: sed enim grauis occupat ossa
Morbus ob insomnes tot ductas per mare noctes:
Semianimisq. dehinc Isabellæ uectus ad urbem
Me leto tandem eripui, rursusq. redire
Vinique, frugumque, oleiq. cocgit egestas
Littus ad hesperium. namq. illis nauita noster
Non poterat, milesq. cibis assuescere, quos fert
Insula; ad Hispanum decreui tendere proras
Euenere mihi sed quæ prius ordine dicam.
Nos Vrbes geminas populi ut fundasse, nouasq.
Aedificare domos uidere, & tollere cælo,
Cingere & ingenti fossa, & circundare uallo,
Et premere imperio terras, atq. æquora circum,
Confestim exarsere animis, petiereq. castrum
Vnanimes Diui Thomę cum milite multo:
Vallaruntq. noua muros fossa, atq. corona.
Cuius erat dominus tunc rex Caunoboa gentesq.
Illius mensem totum obsidione tenebant:
Haud pauidi nostros in prēlia sęua vocantes,
Nam

Nam castrum posui dictum de nomine Thomæ
Aeterno rerum domino in regione Cibaui.
Saxea sitq. licet tellus, vaga flumina multo
Attamen effulgent auro, cum præcipue sunt
Imbribus aucta, trahunt madidis de montibus aurum.
Actutum hanc arcem precinxi cespite viuo
Permistis fruticum virgis, & robore secto,
Et trabibus fractæ vicino in littore puppis:
Vt sese posset defendere miles ab hoste
Inclusus, si qua interea sors aspra fuisset:
Delegiq. locum supremo in colle, procul qui
Spectabat regionem omnem, montesq. remotos.
Hanc arcem intrauit bello præclarus, & armis
Margaritæus princeps, dehinc ductor Hoedas:
Hoc castrum indigene se vincere posse putabant,
Vt Guacanarillus quondam, qui funditus arcem,
Quam nostre fecere manus deleuit, & igni
Tradidit, & nostros vita spoliauit, adessent
Cum pauci, & rex rupisset fædusq. fidemq.
Sed cum cœpisset magnum increbrescere murmur
Obsidione premi nostros in monte Cibaui,
Armari pedites iussi, lectamq. cohortem,
Infrænare leues currus: tunc cornua rauco
Clangore instrepuere cauum per inane, frementesq.
Alipedes in bella mouent, grauiterq. iuuentus
Seuit, ob obscuro socios in carcere clausos.
Mox iter arripuere duces nullo ordine: sed cum
Hæ gentes videre procul volitantia signa,
Deseruere locum, & montes petiere supremos.
Hoiedas, cui credideram noua mœnia castri.
Iam liber, certos duxit, certosq. reliquit:
Qui curam gererent arcis: mox obuius illis

Proces-

Processit, qui subsidio sub nocte serena
Ibant, tunc acies iunctę quęq. obuia morti
Corpora dant, mox Hoiedas se contulit ad nos,
Et totam seriem facti, remq. ordine dixit.
Illum ad Caunoboam decreui mittere regem:
Vlterius bello vt nollet contendere mecum,
Suaderetq. illi iniustis discedere ab armis:
Inter nos coeant potius sed fœdera pacis.
Dumq. moram traheret magna in regione Cibaui,
Missi etiam legati aderant mandata ferentes
Ad regem, vt gentem sumptis detruderet armis:
Quæ duro imperio circum sua regna tenebant;
Quorum vnus, coram alloquitur, rex inclyte, tu nunc
Non ne vides gentem hanc nostras subiungere terras
Imperijs ausam, & tot vectigalia nunquam
His nostris audita locis imponere, circumq.
Aequoreos alias sub leges mittere tractus,
Condere & his nostris etiam noua mœnia terris?
Illorum tanta est animis innata cupido
Rumpere tranquillam pacem, & longa otia nosq.
Cogere seruitio, & duro parere tyranno,
Quin etiam (heu facinus) nostros infringere dicunt
Velle Deos, sese penitusq. abolere, parantq.
Ipsorum sacras euertere protinus ædes.
Agricolę infindunt patrios non amplius agros,
Maicijq. solo non mandant semina, at aurum
Impulsi inquirunt per terræ viscera tantum,
(Pro dolor) vnde fames nostris regionibus orta est.
Quid referam? vxores nostras rapuere parentum
E manibus, gremijsque, fuit non tuta iugales
Nondum experta toros virgo: prædaq. recenti
Ducti, & auaritia sese inuoluere rapinis.

 Matresq.

Matresq. & consanguineos, abductaq. furtim
Pignora, ab insolito miserescere milite deflent.
Ne dubita, cuncti uenient in fœdere reges
Finitimi, sparsæ circum hoc toto ęquore terrę,
Auxilioq. omnes uenient: Sed rem tibi dicam,
Quam forsan minime reris: gens aspera bello,
Atq. a stirpe genus durum: hoc immite licet nunc
Sit nobis, regnisq. alijs, tamen arma capesset
Hos contra, cum nos uictos, aliosq. uidebunt,
Illud idem tecum facient: quos sęuus aperto
Aduena hic, insequitur bello, terraque, marique.
Auxilioq. aderit nota insula Madanino,
Quam Caribum uxores habitant, gens effera sumptis
Arcubus, & iaculis: ullos quę non timet hostes,
Aduersaq. acie pugnans non uulnera uitat,
Tendit in hostiles eadem quot tela phalangas:
Impia contento tot uulnera dirigit arcu.
Talia uociferans, cunctis mirantibus, aulam
Orator strepitu ingenti, fremituq. repleuit,
Impulit, & capere arma; locumq. inuoluere flammis.
Parte alia Hoiedas suadebat fœdera regi
Iungere, amicitiamq. nouam cum rege potentis
Hesperię poterat solus qui uincere gentes
Occiduas, nedum hos populos: quorum otia tantum
Delectant muliebrem animum, non bellica uirtus
Verborumq. memor sit rex, quæ plurima Cemes
Iam cecinere sui. stabat uelut ardua cedrus
In Lybano sita: quam Boreæ fera uerbera flectunt
Huc illuc, coguntq. comas contingere terram
Interdum, lapsasq. ferunt per inania frondes.
Blanditijs tandem, atq. astu deduxit Hoedas
Ad me Caunoboam regem: qui post ubi captum
Se

Se uidit, animum varias conuertit ad artes,
Conscius ipse sibi sceleris: nam fortia leto
Viginti dederat nostrorum corpora nuper.
Non aliter frendet, quam lapsa in retia tigris,
Quæ modo vi propria, modo dentibus & modo aduncis
Vnguibus, aut astu perrumpere vincula tendit.
Admonet & fratrem collectas ducere gentes
In bellum: mora nulla vocat germanus in arma
Subiectos fratri populos, vicinaq. cogit
Auxilia, & vastant cultoribus arua remotis.
Horridus ante aciem in iaculis, vultuq. minaci
Caunoboę germanus erat, nec terruit illum
Armorum longe fulgor, sonitusq tubarum.
Hic gentes in quinq. acies diuiserat, & dux
Expertus bello pugnas de more ciebat,
Atq. instigabat lætis clamoribus alas,
Opposuitq. suas contra agmina nostra cohortes,
Stans medius. cernens Hoiedas tutius esse
Leuam aciem nostris armis inuadere: aperto
Agminibus quam tot iunctis concurrere bello.
Dehinc dubius stetit an primum prosternere nodũ,
An dextrum vellet peditum, cornuve sinistrum
Immissis turbaret equis: ceu sæua leæna:
Quę videt in specula siluis errare iuuencos,
Parte alia gregibus permistos carpere gramen
Intonsum cernit subter nemora ardua tauros.
Illa animum rapit huc illuc, an florea cursu
Prata petat, laceretq. gregem, pariterq. iuuencos
Inuadat, dubia: in tauros resoluta feroces
Vertit iter: sic Hoiedas cum milite lecto
Aggressus cuneum est dextrum: nam dehinc ubi uidit
Illorum ductor, princepsq. expertus, Hoedam

Ful-

Fulgentem phaleris, flammasq. vmbone vomentem
Et galea, secumq. metum, strepitusq. ferentem
Ignibus immistos, & equo clypeata regentem
Agmina: non aliter pugna perterritus hæsit,
Quam lupus, Atlantis sequitur dum per iuga tauros,
Aeria longe spectans de rupe leonem,
Perfusum latos humeros, atq. ora cruore.
Olli animus subito iniecta formidine torpet,
Nec versare dolos, audet nec fidere cursu,
Non animis contra ire cupit. verum ille vbi vidit
Iactum intra teli pugnam aduentare, remissis
Tunc loris equitum erupit clamore, & equorum
Pectoribus strauit pugnantum pectora cursu,
Et belli nodo, leua de parte timorem
Immisit: fugere alij per prata, cauasq.
Per rupes, tenuere viam, pacemq. petebant.
Ductorem belli captiuum duxit Hoedas.
Exultat sonipes nudis immittere turmis
Terrorem, atq. metu patrijs hos abdere siluis
Accidit & nostris sors hęc aduersa carinis,
Impedijt quæ classis iter: nam sideris ortu
Sub Cancri Eoo surgens de cardine venit
Turbo ingens: qui præruptis radicibus imis
Euertit, strauitq. solo, & nemora ardua longe
Planitiem in latam traxit, piceasq. procellas,
Et tumido fluctu radiantia sidera tinxit;
Immersitq. rates vndis, & vincula rupit,
Namq. mare in terram irrupit cum turbine vasto;
Quiqueiæ & pariter littus, vicinaq. ponto
Proluit arua, domosq. maris deuexit ad vndas.
Iamq. fere amissis ratibus in gurgite, tristes
Pectore voluebam curas, hinc bella premebant
Canniba-

Cannibalum: hinc tanto quassatæ a turbine puppes:
Hinc fessi comites, illinc penuria rerum.
Hęc animis potior nobis sententia surgit:
Iussi ego tunc subito geminas aptare carinas,
Atq. rates refici, perfractaq. transtra nouari.
Certatim socij incumbunt, & in æquora classem
Deducunt, Taurus cum sese attollere cęlo
Inciperet. nos exorto iam Sole tenemus
Aequoreos cursus ratibus: sed fratre relicto,
Qui late regeret populos, & quem penes esset
Imperium maris Oceani, atq. exercitus omnis.
Ducebam mecum hos geminos per cęrula reges:
Hi testes mihi sunt proceres, quos non mala febris
Corripuit, non morbus edax mœrentia pręssit
Corpora, sed miseros dolor ingens abstulit, vt se
Viderunt duci captos ad regna potentis
Hesperię, quam diues aquis fœcundat Iberus.
Aduersa redij sine tempestate remenso
Aequore, ad optatos portus solita vrbe morantem
Inueni propere regem. rex protinus armis
Instructas octo puppes, atq. æra, manumq.
Lectam hominum, viniq. cados, frugesq. ministrat,
Atq. illas soluens Hispano è littore tandem,
Deueni exiguam tota cum classe Maderam,
Et misi ad fratrem naues: mala & aspera sed sors
Quiqucię nobis inimicas detulit oras,
Roldanus quas, & socij ditione tenebant.

DE

DE NAVIGATIONE CHRISTOPH. COLVMBI

LIBER TERTIVS

ARGVMENTVM.

Infames fuit Hesperidas; prope deperit æstu
Dū venit ad Pariā;hic mores,gen⁹,& loca discit:
Post Manacumanam terrā ditemq. Cumanam,
Curianamq. legens, Quiqueię constitit aruis:
Mittitur ad regem vinctus;nil tale merentem,
Rex leuat amplexu, ceptosq. hortatur ad ausus.

NDE ego digrediens ternis cum puppibus ęquor
Excurro maris, hic sparsas per tot vada terras
Inuenio,quas Hesperidas coluisse superstes
Fama refert:has infectas vitio aeris oras
Effugimus,densaq. simul caligine cælum.
Dehinc testudinibus plenum tandem ad mare veni,
Applicuiq. rates uicini ad littoris oram,
Quod gentes habitant diuersa per ęquora vectæ,
Quas scabies mala pertentat, quam sanguine largo,
Et gelido illarum tingunt,niueumq. colorem,
Inuisamq. luem toto de corpore pellunt,
Insula non longe posita est,quæ vertice ab alto
Et circum latera, & circum iuga celsa ruebat
Ignitos cæli rapido cum turbine tractus,
Cum spirant ualidi Auroræ de partibus Euri,

Et

Et caua percurrunt immissis flatibus antra,
Ardentesq. globos flammarum ad sidera voluit
Sulphureo immistos fumo, atq. bituminis aura.
Non secus Aetna solet luce expirare cauernis
Sicanijs volucres fumos, & noctibus ignes.
Atq. viam tenuit vasti maris aerea pinus
Australis, tandemq. in feruida marmora ponti
Rumpimus, hic calor Austrinus mēbra, ossa, medullasq.
Intrabat, nec erat requies: nam mole fluebat
Corporea immundus sudor calefactus, & aer
Pene ipsa vrebat caua vela, grauisq. carinas
Vexabat fessas pelagi sine murmure feruor:
Atq. cados aestus scindebat, & arida transtra:
Nauita nec poterat tantos perferre calores.
Et tunc tempus erat, quo messor laetus aristas
Colligit, & late Cancri sub sideris ortu
Aestuat omnis ager, campiq. ardore dehiscunt.
Interea hic octo soles sine flatibus vllis
Ventorum, placidus tanto in discrimine pontus
Oppressum me detinuit, vbi nulla salutis
Spes erat, & iuuit nos tunc densissima nubes,
Quae texit spatium hoc ponti, nostrasq. biremes.
Hic ego me caelo vertens sum talia fatus: (ctum
Eripe me his, PATER ALME, malis, et per mare ve-
Respice in infidas syrtes, da tendere cursus.
Posse ratem ad portum, tantosq. auertere casus.
Adsis o VIRGO ALMA precor sanctissima, namq.
In sua vota vocat te nauita, cum mare fundo
Aestuat, & rapidi voluunt freta feruida venti.
Inq. fugam infesto conuersus miles ab hoste
Te semper vocat auxilio: siluisq. viator
Luciferi insidijs hominum deprensus in ortu

Alta suos tendens ad cæli sidera vultus,
Latronum duce te sperat se euadere fraudes,
Vnigenamq. tuum, mihi qui Dominusque, Deusq.
Et fuit, & mihi semper erit, ne deserat, ora.
Nec mora spirarunt vulturni flamina, & æquor
Per placidum puppis fertur, rostroq. profundum
Tranquillum ruit huc illuc, versusq. cadentem,
Qua longe montes aperit, siluamq. comantem,
Impello Solem puppes; & currimus vndas.
Tunc noster sese vertex subducere cœpit,
Astrorumq. alios hunc contra aspeximus ignes,
Atq. aliam cæli faciem, quam noram ego primum
Esse plagam austrinę partis: nam sidera nostris
Elucent magè, temperies mitissima passim est.
Ipsa ratis vasti dorsum maris ascendebat.
Haud secus, ac celsum montem: sed non tamen vlla
Ardua terrarum prope, vel longinqua videbam.
Tunc nos ignariq. vię trepidiq. calore,
Protinus excutimur longinqua per ęquora cursu.
Atq. iterum sese nostris ostendere cœpit
Luminibus cęlo vertex sublimis ab alto.
Tertia lux tandem nebulis erupit, & alto
Fulsit, & è nostris æstusque, calorq. recessit
Ossibus, & membris venit vigor: inde per ęquor
Ignotum tentamus iter, quo marmore vasto
Nulla videbatur circum se attollere tellus.
Conscendit malum Mendez vt cernere posset,
Eminus Oceani tractus, tunc lumina vertens
Ad nos exclamat, longe se cernere terram,
Quę montes ternos monstrat, siluamq. comantem.
Quo lęto clamore, dolor procul abfuit omnis,
Et solitæ vires animo rediere, abijtq.

Pallidus

Pallidus ore color, nosq. anxia cura reliquit.
Sed non hoc potui propter vada proxima littus
Cernere: tunc illic siluas, & prata sub vmbris
Arboreis, & littoreo beneolentia tractu
Gramina, & halantes conspexi floribus hortos.
Persequimur nostros cursus: tandemq. sub ortu
Auroræ, & Solis radiantia lumina contra
Tangimus ingentem portum, quum lucidus inter
Signa Leo late attollit humerosque, iubasq.
Fulgentes, & triticeas terit area messes,
Agricolamq. labor durus sub Sole fatigat.
Portus erat prope fontis aquam, quæ, tramite lapsa
Gramineo mites vndas, littusq. petebat.
Huc nobis visum est defessas condere puppes,
Compagesq. simul quassas coniungere, & arma
Instaurare ratis, curare & corpora fessa.
Indigenæ nulli hanc littus, terrasq. colebant.
Hisq. locis noui vestigia multa ferarum:
Vicinumq. nemus tacitis accedere remis
Aspexi cymbam, quæ per vada salsa vehebat
Proceros membris iuuenes, quibus arma sagittę,
Scutaque, & arcus erant, semiustaq. cuspide tela.
Longa his cæsaries, & non intorta fluebat
Per latos effusa humeros, nigrantiaq. ora.
Inguina gossipio cuncti, mistoq. colore
Velabant, vittisq. femur, sed cætera nudi.
Ipse hos & signis, & læta voce vocabam:
Queis non visa prius ostendi munera longe,
Et specula hinc calybe ernitido, paterasq. figuris
Diuersis auro pictas, varioq. colore.
Aera foraminibus pertusa, & concaua dulces
Tinnitus longe edebant, strepitusq. canoros.

Tincta colore rubro ramosa coralia pansis
Portabant nautæ manibus.sed post vbi vidi
Nescia muneribus nostris mansuescere corda,
Detorsi hos contra lecto iam milite proram.
Illi autem validis conatibus impellebant
Per pelagus retro lembum:nec dona putabant
Nostra carere dolis: qui non caua vela, ratesq.
Cessabant spectare oculis,atq. arma,tubasque,
Atq. intertextas argento, & murice lenas,
Et longe rauca stridentia tympana voce.
Tunc ego conspiciens oblato munere me nil
Proficere,hic iussi iuuenes inflare cicutas,
Atq. ebur, & cantus prora exercere vicissim;
Ducere,& assuetas sublimi in puppe choreas:
Illorum vt sonitus animi dulcedine motis,
Ne fugerent:Cymbam sistunt,remisq. relictis
Arma manu intrepidi rapiunt, cantuq. vocari
Insolito sese in certamina dura putabant,
Ignari sonitus litui, vocumq. canentum.
Nostrorum pars tela manu,neruoq. sagittas
Aptabat, necnon pugnæ se quisq. parabat.
Hi tandem pacati animos ad carbasa tendunt
Descenduntq. simul, sequitur quos cætera pubes:
Atq. inter sese signis,nutuq. loquuntur:
Illi sed postquam rectorem accersere puppis
Me dextra videre, ruunt ad littora, & alnum
Conscendunt veriti insidias:volat illa per vndas,
Quos non insequimur:sed recto tramite vasti
Prosequimur pelagi tractum,quo non procul ingens
Cursus aquę liquido veniebat ab æquore qua Sol
Surgit, & occiduas tendit se vertere ad oras.
Inuia erat nautis, & non tractabilis vnda,

Quam tenui, & fateor toties me mille procellis
Iactatum, atq. in vota Deum me sæpe vocasse,
Qua late feruet Scyllę tumida vnda sequacis,
Non me vexauit tantum tamen vllus in vndis
Terror, & indomitum medijs in syrtibus æquor.
Vlteriusq. ruens in aperta pericula, tandem
Inuenio immensas hoc ipso in littore fauces:
Ad quas ille ingens fluxus tendebat aquarum,
Et se condebat sinuoso hoc gurgite ponti.
His ego naufragis decursibus ora Draconis
Ex re cui tunc dixi nomen. iacet insula iuxta
Cincta mari, non illa vllis habitata colonis.
Huic Margaritę mihi nomen ponere visum est.
Nonnullos cursum tenui per marmora soles
Dulcis aquæ, quantoq. magis, Granuella cadentem
Carbasa vertebam ad Solem, tanto magis amnis
Gratus erat: tantus sese erumpebat aquarum
Impetus in pelagi fluctus e faucibus alti
Fluminis occurrens falsis resonantibus vndis,
Atq. inter sese veluti certamen inibant.
Altus hic ad lęuam præcelso vertice se mons
Tollebat cęlo, quem simius ora colebat
Horrida habens, nigrosq. oculos, caudamq. reflexam.
Nudum littus erat, nulliq. habitabilis ora.
Descendunt pauci in terram, qui sat bene cultos
Passim agros cernunt vacuos cultore, domusq.
Exiguas, qui forte habitabant montibus altis.
At latere e montis læuo videre patentem
Planitiem, quam nos petimus: venere sed ipsi
Indigenę, externas visuri ad littora gentes.
Tellurem hanc Pariam signis, & voce vocari
Nouimus, & plenam populis, atq. vbere campi.

Moribus hæc facilis gens est, membrisq. decora.
Quattuor indigenas mecum per cerula vexi,
Vt loca uel signis circum, nutuq. notarent.
His mihi non visum est Pariæ considere regnis.
Sed dum littoreos me velle capessere tractus
Abnuerem, procul ecce ruit gens nuda carinas
Visendi studio ad puppes, classiq. propinquant
Certatim innumeræ scindentes marmora cymbæ.
Puro colla auro ornati, gemmisq. lacertosq.
Armillis, petij signis quo littore baccas,
Totq. auri massas legerent. tunc barbara pubes
Per nutus responsa dabat, gemasq. repertas,
Atq. aurum fulua inuentum monstrabat arena.
Armatos ego tunc vicina ad flumina misi
Qui pelago, & siluis loca proxima cuncta notarent.
Horum ductor erat miles: qui vidit in orbem
Constructas ędes, nigroq. sedilia ligno:
Ast operosa tamen portant in vespere fructus
Ignotos penitus nostris, varioq. colore:
Alba ferunt, necnon & vina rubentia secum:
Non vuis expressa, tamen gratissima vina,
Fructibus innumeris facta, & pluuialibus vndis.
Sunt albi indigenæ, mites, placidique, nec vllum
Ipsorum hospitio domibus, non eminus arcent.
Inguina gossipio velant, ac cætera nudi,
Qui vero missi fuerant exquirere montes;
Vicinosq. sinus, redierunt ad caua læti
Littora, baccarumq. simul candentia serta
Portarunt, viniq. cados, fructusque recentes.
His trahere haud siuere diu me tempus in oris
Vndis corruptæ fruges: sed linquere visum est
Has terras, iterum inuisuro vere sequenti.

Has

Has Manacapanam indigenę, ditemq. Cubanam,
Curianamq. vocant felices vbere campos.
Et vetuere aurarum animæ, pelagusq. vadosum,
Pręcipitesq. maris cursus, nam turbine magno
Ipsa mouebatur huc illuc regia puppis.
Syrtibus his tandem & breuibus, dubijsq. periclis
Emersi classe incolumi, vada pręteruectus
Saxea: dehinc tenui iam lasso remige tractus
Ingentis Pariæ, credens hanc esse marinis
Fluctibus incinctam & metuens, dum vela per oras
Occasus tendo credens me posse tenere
Littora Quiqueię: classis deuenit in altum,
Et rapidum flumen, cui cedat turbidus Ister,
Et Nilus: quamuis magno comitatus aquarum
Agmine septenis campos maris intret apertos
Fluminibus. paulo vlterius mox mœstus ad ipsum
Occasum Solis verrebam cęrula classe;
Queis passim (nam vera loquor) viret herba profundo
Remigijs inuisa: rates fluitantia ponto
Semina tardabant virides imitantia baccas
Lentisci, Lętæq. maris sub fluctibus herbæ;
Sed cum me in vastoq. sinu, ignotisq. viderem
Herbis implicitum, verto mea vela retrorsum
Ad Boream, fluctusq. seco Quiqueia versus
Littora, quę tandem iam nota per ęquora vecti
Prendimus, optatasq. diu deuenimus oras:
Cum grauis Autumnus fructus ostenderet altis
Arboribus, summisq. in collibus vua ruberet.
Pauca super celebri dicam, PERENOTTE, Quiqueia:
Has inter fama quæ non est vltima terras.
Castaneæ similis folio est hęc insula vasto
Cincta mari: circum innumerum quam mille coronant

Portusque, & liquidi fontes, & stagna, lacusque.
Hæc gens natura est facilis: nam poplite flexo
Ipse salutabam quoties de more Parentem
Unigenæ Christi, genua inflectebat, & altam
Ad cæli sua tunc vertebat lumina sedem:
Hæc minor Hesperia paulo est: quam quattuor inter
Flumina lata fluunt, quæ delabuntur ab altis
Montibus in medio positis, quibus insula surgit.
Iunna petit nitidi resonans ingentia Solis
Lumina, & Eoum littus, Iacheq. secundus
Voluit in Oceanum cursus, qua perfurit Auster.
Tertius incuruo decurrit Naiba cornu
Horrificum versus Boream, gelidosq. triones.
Quartus Atibunicus tendit, qua lucida Solis
Lampas ad Oceanum vergit, rutiloq. recedens
Lumine sideribus terram, noctemq. relinquit.
Quattuor hæc nunquam robustus flumina fossor
Aggeribus (fama est) cingit, vel cespite vallat:
Attonitus sata leta videt, non vecta per agros
Vndantes, non tecta natant, non flumen abundans
Inuoluit homines vndis, aut ordea fossis.
Deducuntq. rates remis, sed palmula nostris
Longe est dissimilis mage, lataq;, & æquore lembum
Brachia lenta trahunt, dehinc retro brachia ducunt,
Namq. carent scalmis, vbi possint ponere remos,
Quiqueiæ in cunctis fodiunt regionibus aurum:
Cibauo tamen in tractu, magnaq. Cubana
Est facile, illud enim non sese abscondit in altis
Visceribus terrę, at primo se ostentat ab ictu
Cuspidis incuruæ, dum terram scindit agrestis.
Sæpe etiam effossis fluuiorum quæritur alueis,
Qua rutilant vndæ: sed cum cadit humidus alto

Humor

Humor, & vndanti tellurem verberat imbre,
Tunc mistos auro latices vaga flumina ducunt.
Et paruus labor est ipsis: nam cærula subter,
Atq. lacus, fluuiosq. natant: nec flatibus Austri
Terrentur, subita nec tempestate recedunt,
Pars implent cumulo vannum fluuialis arenę,
Quem manibus geminis quatiunt: illa acta sub auras
Effulgens flauis aurum secludit arenis.
Non baccis gemmisq. carent hęc flumina, & omnis
Quiqueię sinus, atque eadem sunt monte Cibauo.
Auri terra ferax parua in ditione Cotoi est:
Qua si quis tophum frangat, vel saxa cauernis
Inclusa, apparent auri vestigia fului:
Et vena elucent effossis rupibus auri.
Iamiroæ flumen qua miscet se æquore fons est,
Qui subter mare se condit & rursus ad auras
Occulto rediens saxoso erumpit hiatu.
Indicio est immissus aquis ex subere cortex
Aridus aut folia Autumni labentia ramis;
Quę collapsa fluunt vna cum fonte sub antris
Oceani, latebrisq. cauis, & vecta superne
Illo eodem ostentat vasto se rupis hiatu.
Hæc tellus est cincta mari, densisq. cauernis.
Piscator colit hos scopulos, atque ęquora tantum,
Lintribus exiguis, quæ sunt sat proxima: nam sex
Millia Quiqueię distant à littore magnæ.
Effodiunt hac electri regione metallum;
Quod graue, quod solidum atq. sonās, fuluoq. colore est.
Succinaq. his etiam nascuntur montibus, ipsisq.
E specubus stillat flauus color, egregiusque,
Acceptusq. ideo, & gratus pictoribus: illis
Nascitur atq. frutex siluis, qui grana coloris

Producit

Producit rubri tingendis vestibus apta:
Scriptores fruticem hunc coccum dixere Pelasgi.
Dulcis aquę, salsęq. lacus sunt montibus illis:
Planitieq. alij in lata, quos verberat amplis
Retibus, & funda pisces, prędamq. reducit
Ad ripam piscator. ego hunc fallacibus hamis
Edocui errantes per stagna liquentia pisces
Fallere, & intextis illos includere nassis:
Conficere atq. hamos docui, & detexere nassam.
Nam capere hac nostra non norat arundine prędam.
Hic nassę non vsus erat, non tortilis hami.
Vere nouo viret herba comis graueolentibus, et cum
Ingruit ęstatis feruor, nec tempore desit
Autumni, aut cum sæuit hyems, cui Bagua nomen,
Exiguumq. illis nec dant sua flumina victum
Stagna, lacusq.: legit piscator callidus herbam hanc
Atq. minutatim tundit, spargitq. per undas,
Queis mista attonitos pisces facit, hosq. vagantes,
Atq. supinatos in aqua, non retibus illi,
Sed manibus viuos captant, mos hic quoq. nostris
In fluuijs seruatur adhuc cum fœnore multo.
Ocia amant, nemorumq. leues cũ cantibus vmbras,
Lususq. & choreas nitidi prope fontis ad vndas.
Non opus est illis bis tinctas murice lęnas
Induere, atq. vias auro, quas fœmina Coa
Disposuit. uiuunt nudi, & mollissima semper
Illic temperies ridet, nemora ardua longe
Frondent, & mites pendent ex arbore fœtus.
Hic genus aucupij (uisu mirabile) dicam
Quo lacubus captant uolucres, undaq. paludstri.
Namq. lacus circum uolitat immensa uolucrum
Copia: diuersis magnam quę piscibus explent

Ingluuiem, atq. herba uiridi quę plurima fundo est.
Hic mergi stagna ipsa colunt, coruiq. vagantes
Humidaq. herbosis detondent prata sub undis.
Hic olor albus, anas, variæ fulicæ, hic caput anser
Ostentans rutilum stagnis, cui corpore toto
Candor inest niueo montana ligustra colore,
Intactasq. niues superans floremq. Hiacynthi.
Nascitur intra hortos, sepemq. cucurbita uentre
Immenso: cui parua parens est arbor Hibura:
Protinus hanc assuetus aquis saxo cauat auceps,
Et siccat sub Sole: lacusq. & stagna per alta,
Perq. undas late spargit: huc fluctuat, atq. huc
Illa lacu, qua considit genus omne uolantum
Stagna colens, liquidosq. lacus, crassasq. paludes.
Accedit mox ad ripam, & nigrantia colla,
Et caput, & latos humeros includit inani
Corticeæ: dehinc terebrat, qua spirat anhelitus, & qua
Cernere pascentes possit per stagna volucres.
Artibus his fretus summo tenus ore liquores
Ingreditur, uolucrumq. petit densum agmen, & una
Per stagna incedit tacitus, centumq. uagatur
Alitibus permistus, auesq. intercipit arte
Incautas, captatq. dolis, nam dum caput undis
Demittit uolucris, rimatur & humida rostro
Stagna, cibos passim non alto in gurgite quęrens,
Dextraque, lęuaq. caput mersum implicat auceps,
Frangit & actutum guttur, prędamq. reponit
Extinctam lęuo lateri, qua mantica pendet:
Perq. pedes etiam dextra furtim capit auceps,
Dum lætę strepitant in aquis, & roribus alas
Perfundunt, alisq. vocant bipatentibus imbrem,
Quo plausu percussa sonat mota unda. sequentes

Nec sociæ terrentur aues, fugiunt ve, sed illam
Sponte putant demersam vndis, solamq. vagari
Per laticem & solitas lymphis stagnantibus escas
Quærere, vel subter nando percurrere ripas.
Plurima nam fluitans per stagna cucurbita tutas
Reddit ab insidijs anates; aliasq. volucres.
Sæpe sedet capiti volucris, quę non timet vllas
Tunc fraudes, lacubusq. volat reuolatque, iterumq.
Aucupis insidit capiti: dumq. ille sub vndis
Spectat aues, canit illa; sonosq. e gutture rauco
Effundit, petit aut latices plaudentibus alis,
Corneaq. ora lacu volitans, facto agmine, mergit,
Aucupis & dextra patrijs occumbit in vndis.
Atq. alius tereti calamo consisus, & arcu
Alituum genus omne ferit per stagna sagittis:
Et si forte cadit medijs moritura sub vndis
Ardea, stagna secat celerans, prædamq. reportat.
Hunc auceps morem semper non seruat eundem,
Cum volucres capit, interdum nam fronde virenti
Qua per stagna canunt volucres, collumque, caputq.
Implicat, ingrediturq. silens tenus ore lacunam;
Non longe a ripa liquidis stans rectus in vndis,
Qua lætę strepitant volucres, ludunt ve, cibum ve,
Rimantur, pelagiq. parant trans æquora cursum,
Vt nostræ faciunt volucres, cum littora linquunt,
Turmatimq. petunt tepidos, sine murmure soles:
Vt vero truncum arboreum, ramosq. virentes.
Et folijs baccisq. graues videre volucres
In medijs stantes vndis, necis inscia turba
Aduolitant, ramisq. sedent fallacibus, illicq.
Exercent solitos cantus, alacresq. vagantur,
Et tanquam tutæ reuolant ad frondea tecta,

Et

Et pedicas, fraudesq. petunt, pariterq. morantur,
Frondibus ignarę falsis se fidere ramis.
Callidus ast auceps sensim rostrum ve, pedem ve
Arripit incautis auibus, captisq. repente
Claudit iter vocis lęua, dextraq. premendo,
Terreat vt nec aues strepitu, neu sanguine lympham
Inficiat, lateri annectit, qua mantica pendet.
Hic pręceps it salsus aquas de montibus altis
Babua, qui liquidos diuerso a fonte liquores
Colligit, & terram Maguanam interluit vndis
Non alit hic vllos, vt cętera flumina, pisces,
Vndanti nec prata suo rigat, aut sata cursu,
Auriferas salsum hoc non torquet flumen arenas.
Accipit hunc terra alma sinu, conditq latebris,
Nec ponti contingit aquas, nec cornua mergit
Oceano, aut illum gremio maris accipit vnda.
Planities hic magna iacet, campiq. patentes:
Quos circum montes excelso vertice cingunt.
Commoda frumentis hæc sunt, & vitibus arua,
Et pecori haud ingrata seges: nam gramina miris
In vacuum se læta modis de cespite tollunt,
Quę non lædit hyems spirantibus aspra Cauris.
Non nix alta tegit, bruma aut glacialis adurit.
Non procul innumeri sunt hic per pascua fontes:
Quorum sunt latices alto sub gurgite salsi:
Fontis at in medio tristis se effundit amaror:
At qua fons summas ostendit lucidus vndas,
Dulcis aquę sapor est, gratusq. bibentibus humor.
Sunt populi agrestes Zauanę, qui loca celsis
Montibus alta colunt. & sese nocte cauernis
Occultant, saxiq. ineunt sub fornice somnos.
Rura, domosq. nihil curant, aut atria, sed quas

Vallibus in patrijs rupes natura cauauit:
Et fructus, quos sponte tulit silua ardua carpunt,
Et liquidos semper fontes, aut flumina potant:
Aruaq. non curant, alias nec quærere sedes.
Hæc gens finitimos spernit, carpitq. quietem
Aut siluis, aut valle caua, vel montis in antro.
Postquam Vesper adest, noctisq. superuenit vmbra,
Illic errat amor: sed non noua cura quietem
Sollicitat, non bella mouent, non cogit amantes
Ad letum informe, aut ferro per pectus adacto
Oppetere: aut cum porta tonat resonantis Olympi
Turbatos penetrare sinus veniente procella.
Hic amor est semper simplex, & semper inermis
Gaudia nec miscet curis, hic nullus amanti
Inuidet, aut aliquam simulans spe ludit inani.
Humano hos cuncti dicunt sermone carere.
Veloces mage sunt alijs, qui lata Quiqueiæ
Regna colunt: campoq. canis Spartanus aperto,
Aut silua in longa, cursu non vinceret illos.
Et si forte aliquis montano in vertice cernit
Hanc gentem, tunc terga fugæ palantia nudat:
Et nulli nisi nota feris petit antra per vmbras.
Tempore non vllo gens hæc mansuescit, & omnes
Conspectum fugiunt hominum, & commercia rerum.
Sal quoque lucidior vitro est Diagonis in altis
Montibus hunc scindunt cuneis, nec copia parua est.
Hic sunt æquales paruo discrimine soles,
Siue hyemem, siue æstatem Sol ducit ab alto
Aethere: & hæc causa est, cur nunquam prata recentes
Amittunt flores, aut arbos frondis honores.
Planities magna hic late est, quam perpetuus fons
Atq. alij humectant, qui nunquam frigore torpent,

Aut

Aut aeri sub Sole calent, nec pascua flores
Aut folia amittunt: aret nec caltha sub ortu
Icarij canis, aut siluæ spoliantur honore.
Vere nouo folia ipsa cadunt, non frigore primo
Autumni, & subito redeunt, veteresq. videbis
Corticibus ramos solitaq. virescere fronde,
Nanq. comam ponit pratum, & se vestit eodem
Vere, nouosq. parit proprio de germine flores.
Nec crepitans grando teneras quatit horrida frondes
Siluarum, gelidus ve cadens e nubibus imber
Aerijs. herbas vrunt nec frigora brumæ.
Est tractu longo vallis, quam Guarionesus
Imperio regit: hic tellus est optima iactis
Seminibus, frugumq. ferax, & fertilis herbæ,
Terrarumq. frequens humor non noxius aruis.
Noxia & his terris non sunt animalia morsu.
Et siluis non errat aper, non vallibus vrsus,
In segetes agit ante diem securus arator,
Nec timet ora lupi: crudus vestigia pero
Nulla tegit, qui mortifero defendat ab ictu
Aspidis agricolam spinoso in vepre latentis.
Non siluis, stagnis ve nocens mala gramina serpens
Pascitur, aut volitans armenta exterret Asylus,
Dum somnos vmbris captant, dum pascua carpunt.
Letalis tamen est illis in partibus arbor:
Cuius si frondes seu uir, seu fœmina tangat,
Immittunt solo tactu letale venenum
Ossibus, & papulę apparent, ceu verbera, toto
Corpore, mox sese torquens (miserabile) vitam
Efflat, & ore petit terram, velut arbor ab alto
Tacta polo: sed salsa potest per membra dolorem
Infusum, virusq. simul, pestemq. leuare

Unda

Vnda maris, ponti si membra immerserit vndis.
Quin etiam illa hominem solo necat arbor odore,
Naribus hunc si quis captet: non stipitis huius
Accenso quisquam tecti penetralia trunco
Me moneat suffire: manu vel tangere frondes.
Tempore si certo non has accederet oras
Aspera Cannibalum gens bello, assuetaq. rapto,
Et uerubus torrere viros, & ponere mensis:
Lætior haud vlla hac, non hac felicior vlla
Ora foret, populent licet & loca proxima tantum
Littoribus: tamen aduentus timet insula cuncta
Cannibalum, & sese specubusue, aut uallibus abdit.
Nulla adeo est regio, quæ non sit casibus ullis
Subdita; sit quamuis gemmis ditissima, & auro.
Quam simplex genus hoc hominum fuit accipe: nãq.
Quiqueiæ reges, unum uetuere per annum
Semina maicij campis iactare colonos,
Ob causam hanc solum, quia nos sua regna putabant
Esse relicturos: quo tempore millia multa
Illorum periere fame per regna Quiqueiæ.
Cum rudis hæc bello gens sit, tamen asperat hastas
Ossibus atque apicem teli, cum tendit in hostem,
Et si forte ineunt belli certamina, semper
Fronte ligant geminos cemes, creduntq. iuuari
Auxilio illorum, dubiaq. euadere pugna.
Quid referam, ut lętę uicino in littore gentes
Perpetuum certis agitent sub moribus æuum?
Illic non populi fasces tabularia seruant:
Illorum non cura animos accendit habendi:
Non aurum effossa quisquam tellure recondit:
Non captant regem insidijs belloue lacessunt:
Littoreis habitant constructa mapalia siluis,

Quæ pinu, palmaq. tegunt, tutiq. vagantur
Prata per, agresteſq. domos, non extera verrunt
Aequora, non merces aliena ad littora portant:
Non aurum, non diuitias, non vrbis honores,
Non latos cupiunt fundos, non regia tecta,
Non animum informant ſtudijs, fractoſq. tubarum
Haud trepidi audiuere ſonos: pax aurea ſeruat
Immunes belli gentes: atq. oppida & vrbes
Sidereos curſus varios, nec tempora norunt;
Vel cum luna ſilet vel cum pleno orbe relucet.
Aegraq. procurant ſubito ſua corpora ſuccis.
Iam correpta graui morbo, redduntq. ſaluti.
Noxia & his terris non ſunt animalia morſu.
Omnia ſunt illis communia gentibus, vt Sol,
Et Luna eſt: nec plura petunt, quam cogat egeſtas,
Caſtraq. nec cingunt muris, nec ſepibus hortos,
Nec quiſquam nouit ſua prædia: multa ſuperſunt
Iugera, queis campis committere ſemina poſſent.
Non vendunt, nec emunt, rerum nec pondera norũt,
Metiri nec res vllas: non diuidit agros
Terminus, aut demens diſcordia fratribus vnquam.
Aut conſanguineis inceſſit; nullaq. tangit
Hos cura indigenas, animus nec fluctuat ira,
Regnandi niſi cauſa: ferunt nanq. oppida, & vrbes
Arma inter ſeſe, cum rex ſine prole receſſit,
Nec cæli carpit vitales amplius auras,
Vt ſolij poſſint vacui ditione potiri.
Rex habet vxores triginta; de quibus vna,
Quæ quondam ante alias fuerat chariſſima regi,
Poſt obitum illius tumulo ſe condit eodem,
Sponte tamen: quem goſſipio, vittiſq. iacentem
Inuoluunt, cum ſupremum comitantur honorem:
Et capitis regale decus vittamq. trilicem,

Quę pendet ceruice, humerósq. & pectora velat,
Ornatusq. ferunt solitos, conduntq. sepulchro.
Illiusq. canunt laudes, atq. inclyta facta.
Haud secus excubitor, nobis qui nunciat almum
Aduentare diem, volucres ducitque, regitq.
Commissas sibi, sic illę cum coniuge, somnos
Nocte simul capiunt, atq. illum luce sequuntur.
Non etiam inter se oderunt, pręcordia liuor
Non tentat, quanquam vna magis sit grata marito.
Hę nudę incedunt omnes: solum inguina velant:
Sed mulier non passa virum, partusq. labores
Non experta graues, nullo inguina velat amictu,
Collecto in nodum nec crinę incedit, at ipsam
Ceruicem, inq. humeros fundit, quem vitta reuincit
Alba supercilium supra, pressatq. corona.
Res rara est illis in partibus optima nautis
Qui liquidum per iter pelagi vasta æquora sulcant,
Seu cum sæuit hyems, seu cum calor ingruit arnis.
Est panis non ingratus, candore ligustra
Vincit, & exactum longe incorruptus in annum
Durat, nec cariem sentit, nec mucidus vnquam
Redditur, at lymphę tactu mora nulla putrescit.
Viderunt hunc nec nautæ, nec secula prisca.
Est etiam Cubę, ac Quiqueiæ plurimus oris
Corporea haud magnus forma pulcherrimus ales,
Aera quæ scindit nocturnum, quattuor alis
Membrana solida concretis, queis vice pennarum
Utitur, illa volat quoties: cui lumina fulgent,
Haud aliter quam nocte faces: geminosq. sub alis
Instar habet stellarum ignes: quotiesq. per vmbras
Tendit iter, duplicem ingeminat (mirabile) lucem,
Resq. nouo per noctem atram fulgore relucent.

Indigenæ

Indigenæ cuncti, morte aduentante, sororis
Instituunt natos fundi, rerumq. suarum
Hæredes, quia non credunt ex coniuge natos
Esse suos : ideo iunctos sibi sanguine linquunt
Totius tecti dominos, rurisq. paterni
Germanæ semper natos, vterumq. sequuntur.
Sed si non superant: fratres, & pignora fratrum
Hęredes faciunt: rex autem, cum venit hora
Extrema, & mortem propior iam deniq. amicos
Conuocat, & proceres, & quos Quiqueia mores
Iampridem tenuit, etiam hos in morte suprema
Seruat, & hęredem instituit, qui non piger armis
Sit sumptis, vel consilio, & depellere posit
Finitimas, cum perturbant sua littora gentes:
Nanq. sibi externam nec rex, nec ciuis adoptat
Progeniem, veluti nostris consuescimus oris,
Luxanus paucis socijs comitatus, in altis
Inuenit siluis primo sub vere racemos
Labruscæ rutilos, mites, gratoq. sapore,
Quas auri diues producit terra Cibaui.
Ocia amat gens hęc: ideo non stringere cordi est
Vere nouo ramos huius tam fertilis vuę,
Ast illam alitibus prædamque, ferisq. relinquit.
E nemorum ramis, folijs, & vertice pendet
Gossipium: velare uetant hi corpora nudi
Pręsertim canet cum bruma in montibus, illic
Nanq. in planitie campi ver floret aprica.
Hic crebræq. cadunt pluuię: sed non fluit amnis
Per sata culta suo, vel prata per herbida cursu.
Vt solet Eridanus, toto cum turbidus alueo
Accipit innumeros amnes, quos vnda solutis
E niuibus tumefacta altis de montibus auxit:

Hi mare iuxta habitant, piscosa aut flumina iuxta
Piscandiq; artem exercent saturare ferinis,
Non cupiunt vnquam sese, sed piscibus aluum
Distendunt, artem suprema ætate reponunt
Piscandi, nec amant siluas; nec concaua saxa
Retia gossipio non texunt ordine nostro.
Incola Quiqueiæ nunquam sua littora linquit.
Denteq. tergemino nullum tenet anchora lintrem.
Dissimilis tamen est illorum palmula nostris.
Illa habet at remos tantum lembosq; volucres,
Quos stringunt solidoq; cauant de robore pinus:
Vela haud lembus habet, celsi aut carchesia mali:
Octoginta intus nautas vehit arbor, & vndas
Littoreas, liquidosq; lacus, stagna humida tranat.
Non terræ fluit e venis, vel montis ab antro
Ferrum informe, cauant patrio sed cymbia saxo,
Telluremq. simul, solidaq. ex arbore lintres.
Hic Iucca est Napi species, quam fossor ab alta
Sublatam tellure cauat, succumq. nocentem
Subducit pressans manibus, mox frangit, & vndis
Corruptam miscet calidis, mistamq. reuoluit
Sæpius, inq. orbem durat, subterq. calentem
Occultat cinerem, coctamq. reponit in vsus
Presentis victus. sed si (mirabile) succo
Vescatur Iuccę quisquam, letale venenum est:
Haustus enim labe facta petit præcordia succus,
Membraq. nigrescunt infuso læsa veneno.
Ostia transuersum cannas posuere, putantes
Se tutos fore ab ingressu, belliq. tumultu
Securos, tanta est illis inscitia rerum.
Nascitur his campis, hortisq. cucurbita ventre
Non paruo, similisq. vlmo, quam gignit Hibura

Arbor

Arbor pro fructu, solum hunc vtuntur in vsum
Indigenæ, vt possint haurire e fontibus vndas:
Succum habet hæc intus, qui felle est acrior omni:
Quare ea gens tristi illius sese abstinet vsu.
Duritiem testudineam quę cortice vincit,
Quę fluuij non ima petit, nec mergitur vnquam:
Sed leuitate sua liquidis hæc innatat vndis.
Et mos est illis barbam tondere, caputq.
Fœmina gossipio tenui, vittaque coercet
Cęsariem in nodi faciem, mox flamina temnit.
Scribere non norunt, sed belli ingentia facta.
Et solitos mores populi, diuisaque regna,
Natisque & consanguineis stirpique futuræ,
Atque Iuuentuti tradunt miro ordine rerum
Res gestas, Cemesq; suos ab origine pandunt.
Vana superstitio terras oppresserat olim
Quiqueiæ, & quæ vicino circundata ponto,
Donec lucem illis immisit cęlicolum Rex,
Qua tandem agnouere Deum rerumque Parentem.
Quin etiam indigenę cuncti sub tempore certo
Palmarum carpunt fructus, & roscida poma,
Teutonicoq. coquunt ritu, testisq. reponunt
Fictilibus: dulcis liquor est gratusq. palato.
Sunt pingues magis, & procero corpore tauri,
Et simul omne pecus, quod trasportauimus illuc,
Quam tauri, & pecudes, quæ nostris saltibus errant.
Quam nostris illic etiam felicius aruis
Herbæque, liniq. seges. vescumq. legumen
Proueniunt, & maiores fert campus aristis,
Campus aquis semper riguis, cum deficit humor,
Atq. æstu Solis magno terra ipsa dehiscit.
Huc vites olim attulimus, quæ (credite) nunc sunt

Coniugibus similes vlmis, & pampinus vmbra
Exigua tabulata tegit, ramosq. superstat:
Queis palmes Methimnæus, queis Betica cedat
Vitis, & increscit quę collibus vua Falernis.
Terra ferax adeo filicum est, vt culmus in aruis
Illic excretus sit maior arundine nostra.
Inclita tale solum tercentum exercet aratris
Et preclara viris, & sanguine Brixia, tales
Vomere scindit agros felix Insubria frugum,
Et frugum pariter felix Sicania tellus.
Maicium speciem frumenti rusticus aruis
Seminat, & nostro spica, culmoq. virenti
Maius arundineis folijs: verum ingruit ęstas
Torrida cum passim grauidis flauescit aristis,
Tunc sese arenti paulatim nudat amictu,
Atq. suas ostentat opes, & nuntiat ipsis
Agricolis venisse diem, finemq. laborum.
Noctis aue nec habent siluis, domibusq. rapaces
Quæ laniant rostro volucres: sed nocte soporem
Securę capiunt, prima vel luce diei,
Aurea cum terris Aurora nitescere cœpit,
Et lætę inter se siluis strepitantq; canuntq;
Nec metuunt, certo viscatas ordine virgas
Arboribus positas, nec noctua decipit illas.
Fabula vulgata est cunctis, & credita terris
Quiqueię, primum geminas habitasse cauernas
Ingentes, mortale genus, hominesq; vetabat
Exire è specubus geminis indignatus Sol,
Ast Machoel antri custos, cum noscere vellet,
Atq; videre situs telluris, & æquora, si qua
Stent circumspectat, dum flumina concita, & æquor,
Et cęli, noctisq. decus miratur & alta

Tot nemora & valles curuas atq. herbida prata,
Confusus mentis sensus, errabat, & vna
Oblitus calles, necnon diuortia siluę,
Vidit vbi errantem lucis, Sol percitus ira
In saxum Machoel subito conuertit, & omnes
Certatim indigenæ montem hunc de more quotannis
Inuisunt: alij ex antris exire volentes
Vt nuper Machoel fecit, sensere repente,
Se uerti in pictas volucres, alijq. virentes
In prunos, alij deformi corpore turpes
In ranas sunt conuersi, quę nocte querelas
Ingeminant, & luce silent, donec properans Sol
Currat ad occasum, tunc limo vluaq. palustri
Attollunt caput, & lętanti gutture raucas
Diffudunt voces, securę solis ab ortu.
Quiqueię postquam dominari cœpimus oris,
Legitimo mulier quanquam esset iuncta marito,
Assueto tamen hi non concubitu indulgebant
Amplius, atq. illic virgo iam nubilis vllos
Non curabat item solito partu edere natos,
Ne graue seruitium ferrent, & si qua latenter
Mista viro fuerat, subito, sua pignora in auras
Aethereas ventura herbis, succoq. necabat,
(Et mirum dictu) cum sit gens dedita luxu,
Pronaq. nequitię multum tamen illa sorori,
Et natę, matriq. etiam non se immiscebat,
Esse nefas, immo magnum de more putabat.
Quin aliquis vitam exosus sese interimebat,
Auribus indigenæ, necnon & naribus aurum
Suspendunt, agitata mouet se bractea, naresque,
Atq. aures crepitat circum testudinis instar.
Spicula arundineo faciunt de stipite, quæ sunt

Duritie indomita, nec taurea tegmina curant.
Quanta superstitio populis sit, regna Quiqueia,
Qui diuersa colunt; paucis (aduertite) dicam:
Illorum quæ longe animos oppresserat, & sic
Ducebant miseri vitam sine numine vero.
Haud secus, ac puppis, valido quæ fertur ab Austro
Per maris Ionios fluctus, perq́; alta Charybdis;
Nec sit qui clauum regat, obliquetq. triremem,
Ingenti cum immane furens Notus vrgeat vnda
In syrtes, scopulosq. rates, pelagiq. procellas.
Aerij specus est radices montis ad imas
Iauana, quam populi indigenæ, gentesq. frequentant
Externæ, summoq; locum venerantur honore.
Ante fores stabant Cemium simulacra duorum.
Quos Patris eterni gens illa ignara colebat
Olim: pro Sole, ac Luna hęc coluisse ferebant:
Atq. cauis ambos quondam exiluisse cauernis,
Et cæli secuisse vias, vectosq. per altum
Aethera luminibus cælum, terramq. vicissim,
Et pontum lustrasse suis, propriosq́; colores
Cunctarum rerum diffusa luce per orbem
Detexisse ferunt Ophyræ lata arua colentes.
Per noctem volitare animas post funera credunt.
A pelago procul horrisono præcelsa Cibaui
Saxeaq. est moles, necnon & concaua ab alto
Vertice, vbi longe strepitus auditur aquarum
Diuersa de parte ruens: quod si quis ad ipsos
Accedat sonitus lympharum, cominus: ille
Nec longum tempus surdusq́, fit, attonitusq́;.
Non longe lacus hinc ingens, cui tristior vnda,
Quiq. habet Oceani sua per stagna alta natantes
Diuersos populos, quorum non copia parua est.

Nan-

Nanq.. per exesam rupem influit vnda patentis
Oceani,occultasq. vias agit illa profundum
Sub mare, & adducit secum per concaua saxa,
Peruiaq. humentem prædam; perq; hoc mare paruum
Indigenæ vidisse ferunt sub tempore veris,
Tempore & Autumni tantum longo ordine pisces.
Et noua monstra maris sulcare, & ludere in vndis.
Hi se scire putant ortum maris, atq. fluentum
Fluuiorum, viuosq. lacus, tardasq. paludes.
Aequoribus est his etiam Bouca insula parua,
Nobilis est quæ fontis aqua, mitiq. locorum
Temperie, cuius si quis de fonte liquores
Hauserit ante diem, subito fugit ægra senectus,
Atq. nouum veluti in florem conuersa virescit:
Integer, & sanguis venis fluit. haud secus anguis
Exuit hiberno squallentem frigore vestem,
Et spirans tollit per prata recentia cristas
Sanguineas, per humumq. humeris iam lucidus orbes
Immensos trahit, & teneris exultat in herbis.
Mens erat hunc mihi certa locum, fontemq. videre,
Illius & latices haurire, & membra salubri
Tingere lympha: quo vt longo, multoq. labore
Iam lapsum florem ętatis nunc rursus habere
Hac possem, meq. vt morbo, turpiq. podagra
Eriperem: quæ me seu Sol iam dimouet oris
Aethereis nigrantem umbram, seu candida secum
Luna uehit cælo radiantia sidera, torquet.
Non potui has ratibus sedes accedere: nanq.
Distabat longo felix hęc insula cursu:
Et Boreę flatu intumuit maris unda furentis:
Et passim undosum spumis incanuit ęquor.
Vinitor & mites aruis iam legerat uuas.

Quid

Quid meus Hayti Germanus fecerit oris,
Vel quas condiderit illis in partibus vrbes,
Et bello indigenas toties petisse phalanges,
Vicerit & varias acies, & Guarionesum,
Constituit populis dum vectigalia, & hostem
Depulerit, cum longo egeant sermone, silebo.
Hispanos, & quæ fuerit discordia quondam;
Quos mecum Oceani non nota per æquora vexi,
Meq; inter, cum nota satis sint cuncta, tacebo.
Ipse etiam inuentis a me noua nomina terris
Imposui, siue vrbs esset, siue insula, siue arx,
PERENOTTE, *tamen nostrorum meta laborum*
Hæc fuit: in vinclis vna cum fratre per vndas
Ducor ad Hesperium littus: sed post vbi Rex, &
Regina hoc norunt, soluere, ægreq; nefandum
Hoc scelus humana moti pietate tulerunt.
Hanc partẽ nostrorum etiã, GRANVELLANE, *laborũ*
Extremam paucis memorabo, præcipitet cum
Iam cœlo nox, & fessis mortalibus astra
Dulces inuitant somnos, animoq; quietem.
Nam Rex Fernandus, coniunxq; Isabella duos me
Post annos quamuis confectum ætate senecta,
Atq; ægrum ob varios casus, fratremq; vocarunt
Vt uellem Quinquiæ vltra, versusq; cadentem
Tendere iter Solem, nostrisq; intacta carinis
Aequora, & Oceani tractus: tunc sponte dedit Rex
Quattuor instructas armis, & milite puppes.

DE

DE NAVIGATIONE CHRISTOPH. COLVMBI LIBER QVARTVS

ARGVMENTVM.

Quatuor regreſſus ratibus,noua iuſſa faceſſit:
Occiduum ad Solem excurrit: confinia Cubæ
Luſtrat,& à læua Guanaſſe ad littora tendit;
Mox Quiriquetanam vēto petit: inde per altum,
Xaguaram tetigit: Quiqueiaq. arua reuiſens,
Hiſpanas tandem fellus remeauit ad oras.

ER erat, & tepidos ducebant ſidera ſoles,
Frondibus atq; nouis ſeſe viridiq; colore
veſtibant nemora; & tellus lætata recentem
Ob partum gremio terreſtria ſidera alebat.
Mira exercebant volucres dulcedine cantus,
Deſuetos ob longam hyemem, & mala frigora brumæ,
Et zephyri nautas intendere vela uocabant.
Cum liqui Hiſpanos portus, atq; ętbera flexo
Poplite proſpiciens lachrymis ita fabar obortis.
Ipſe tuum ob nomen rege nos, PATER ALME, *tuoq;*
Nos tege nunc clypeo; & ſubitis defende periclis:
Et ſerua has puppes,tibi qui confidimus, in te
Qui ſpem noſtram omnem, mentemq; locamus: et vnum
Te colimus, cum Sol colluſtrat lampade terras.
Et cum nox piceo terras inuoluit amictu.

Qui

Qui quondam Oceani duce te penetrauimus amnes.
Canarias placido uentorum flamine vectus
Deueni, debinc accessi qua se insula tollit
Quę patria est Caribum, deserta, ast gramine læto,
Et plena arboribus, per cælum Luna prius quam
Sidereum, amissam lumenq. instaurat, & ignes.
Quiqueię paucosq́, dies noctesq. moratus:
Iamaicamq. hinc digressus, Cubamq. reliqui
A dextra, & vela extendens; qua Zephyrus flat,
Littus ad appulimus Quanassę, quo mare vidi
Indigenas tortis deuinctos funibus armos
Gossipio lembos prope littora curua trahentes
Horriferum versus Boream. ceu nauta carinas
Medoaci ad ripas aduerso flumine pronus
Longo fune trahit. sed postquam turba trahentum
Hos lintres, nostros iam littora lata tenere,
Atq. sequi ratibus longe vestigia cernit,
Signa dedere manu, ne quisquam accederet alnos:
Et clamore nouo littus, flumenq. replebant:
Et pauci, nudiq. minis terrere putabant
Se posse armatos pedites, classemque sequentem.
Non ferre hos tantos potuit gens Bætica fastus:
Sed subito audaces hos inuasere, nec vllus
Euasit, quisquam potuit non se dare iactu
Oceano, non se manibus subducere nostris.
Rector erat rerum varijs mercator in oris.
Fictilia hic latis, operosaq. pocula transtris
Et pateras, & crateras, lancesq. ferebat,
Multaq. baccarum serta, & canentia puri
Vellera gossipij rebus mutauerat illa
Externis, & fœmineas ante omnia merces.
Cymbia multa aderant fuluo translucida saxo

Facta,

Facta, cadiq. etiam, atq. nouacula multa, securesq.
Atq. eodem factos portabant marmore cultros,
Quorum erat e ligno capulus nigro, atq. recuruo.
Stragula gossipij vario discreta colore
Implebant proras, obscuraq. transtra. forosq.
Rerum autem partem domino tunc reddere iussi,
Et manibus, pedibusq. tenacia soluere vincla.
Sunt gentes illic solitę connectere pennas
Corporibus volucrum auulsas, atq; arte magistra
E molli pluma diuersas pingere vestes.
Vltra progredior paulum: Quiriquetana nobis
Ingens apparet regio, fœcundaq. campi
Vbere. Maitium creat hęc, Aggesq. Iucasq.
Flumina sunt, quæ prata rigant, semperq. videtur
Illic Ver nitidum tepidos effundere soles.
Pascua habent semper noua gramina, prata recentes
Semper alunt flores, interq: salubria valles.
Flumina decurrunt gregibus accomoda nostris,
Armentisq; etiam frutices nemora alta ministrant,
Semper & autumnus varijs se fœtibus auget,
Spirat & assidue Zephyri leuis aura per agros.
Arboreis latis folijs hi membra tegebant.
Hanc lęti petimus terram, & descendimus omnes.
Et viridi facimus diuersa vmbracula pinu:
Et iuxta ponti tentoria tendimus vndam.
Et tabulis structum uelamus fronde sacellum,
Ornamusq. rates, pictisq. tapetibus aram.
Sacra sacerdotes nostri faciuntq. canuntq.
Ante aram, soluuntq. Deo sua debita vota:
Dehinc referunt nautæ submisso poplite grates.
Dum vero hęc peragunt, ingens concursus ad vndã
Indigenum pelagi non vna parte fluebat:

No-

Nostrasq. intenti posita formidine puppes
Spectabant: quos & regio fert illa, ferebant
Diuersos terræ fructus, lymphasq. recentes,
Seruabat tumido quas ventre cucurbita clausas:
Submissiq. accedebant, dum munera nobis
Sponte dabant. Illos nos magno ad littora plausu
Excipimus, vitreisq. oneramus pectora sertis,
Et colla illorum: donamus tympana, acusque,
Et cultros, capuli quibus ex ebore, argentoque,
Et specula attuleram varias referentia formas,
Et veros vultus nitido splendentia vitro.
Atq. specilla, quibus procul, & prope cuncta videre
Grandæui possent homines, super omnia grata
Dona fuere magis senibus, qui mentem, animumq.
Expleri haud poterant, cum res inopina, nimisq.
Mira videretur: quoties nam naribus illa
Ponebant, tunc hi mage lucida cuncta videbant.
Hęc gens candenti tantum tegit inguina tela
Gossipij, vittave leui, quæ picta colore est.
Hæc vario quodam pomorum corpora succo
Ornatus causa tingunt, quæ protulit hortis
Arbor in irriguis, quam gens hos nutrit in vsus.
Ast alij nigro faciem, rubrove colore
Inficiunt florum, pluma aut texere volantum.
Sunt montes illic humiles, semperq. repleti
Fętibus arboreis. tellus, quæ spectat ad arctos
Siluarum plena est. ilex se tollit ad auras,
Arduaq. in vacuum extendit sua brachia pinus,
Palmaque: quas siluas tigris sæuissima seruat.
Et damæ, ceruiq. leues, vastiq. leones,
Qui nunquam hos virides saltus, lucosq. relinquũt,
Hæc gens venatu inuigilat, terretq. virentes

Per siluas cursu ceruos, capreasq. fugaces.
Quisq. suas habitat sedes, agrosq. frequentat.
Atq. comas inter, frondosaq. brachia supra
Altorum vitis nemorum quoq. serpit agrestis.
Et quamuis nullus ferro, vel falce putator
Strinxisset, cum terra suo lętissima partu
Fundit opes, tamen hęc rutilis curuata racemis,
Pampineisq. ornata comis & grata virebat.
Hi vites ideo non curant ponere campis:
Et palma faciunt hastilia, tela, sagittasq.
Ingenti: quę non aliter, quam spicula duro
Ferro armata hominum bellantium corpora iactu
Transfigunt, sternuntq. solo: facit ex quoq. palma
Vulnificos enses gens hęc, contosq. trabesq.
Illic gossipium siluis, & collibus album,
Nascitur & plano. Sunt siluę pruna ferentes:
Innumeri & fructus ibi sunt, gratiq. palato.
Diuersas regio felix fert illa volucres,
Quę siluas, & stagna colunt, fluuiosque, lacusq.
Est turba hac auium non vno picta colore,
Inter quas ales magna est, ceu fœmina pauo,
Et membris non inferior: cohors est sua cuique
Quisq. domi clausas tenet has, & pascit abunde.
Ipse ego tunc cernens dubium mare currere versus
Occasum, haud aliter, quam cum nix liquitur altis
Montibus, & Libyæ de parte superuenit imber
Maximus, & superant altas torrentia ripas
Flumina, perque cauas valles, & pascua secum
Tecta trahunt impulsa notis, atq. imbribus acta.
Vertere decreui cursus, & flectere vela
Surgentem versus Solem, sed linquere nunquam
Hoc littus poteram, quo tempore letifer alto

Excedit

Excedit canis Icarius, pariterque calores
Aestiui, & plenis se exercet rusticus aruis,
Atque coloratas ostentat pampinus vuas.
Ducere nauigium conabar ad ora Draconis,
Ad Parięq. sinus, rebar quos esse propinquos:
Nanque mare vndabat passim, classemq. ferebant
Ventorum varij flatus; nec condere portu
Iactatas poteram commota per ęquora puppes.
Hic Quiriquetanę liqui portusque, fretumque.
Dum vero longe legerem caua littora, in amnem
Perueni, qui se non immiscebat in ęquor,
Qua primum Oceani tellurem cærula tangunt:
Sed nitidus, resonansq. & recto flumine lymphas
In freta lata suas longe pellebat ab ipso
Marmore nomen adhuc seruans sua flumina quamuis
Deserat, & rapido fera diuidat ęquora cursu.
Hic ubi stans uitreis vacuas in fluctibus urnas
Impleui dulci hoc fluuio; mœstusque per altum
Errabam: nam pontus erat tunc concitus Austro;
Solis ad occasum tendens, inimicaque nautas
Vnda fatigabat pelagi occurrentis, & vna
Incœptum tardabat iter, & sæpe retrorsum
Iam fessam impellens agitabat in ęquore nauem.
Mox classe ærata tria flumina magna tenemus,
Quorum adeo testudinibus, & piscibus amplis
Ostia abundabant; ut vix euoluere in altos
Se possent fluctus: ast horum crassaque, & ingens
Florentes ripas fluuiorum ornabat arundo.
Plurimus hic Crocodilus erat ad lumina solis
Quorundam in ripis fluuiorum stratus arena.
Vidi his littoribus tercentum nauibus aptum
Flumen aquæ, ad cuius fauces per cærula terræ

Quat-

Quattuor, & plenæ arboribus, & gramine multo:
Quæ poterant seruare actas à turbine puppes:
Bisdenas legimus sparsas per marmora terras
Arboribus quarum pendebant aurea ramis
Poma, velut nostris dependent citria in hortis,
Atque sequens Pariæ hoc littus uidi ipse ibi portum
Circuitu magno ingentem, quem maximus amnis
Augebat, mitique vnda, nitidaque secabat.
Mox ad Quicuri incolumes deuenimus oras.
Portus vbi, & statio nautis tutissima, & altis
Arboribus circumseptus, scopulisq; patebat:
Ad quem confluxere viri terna arma tenentes:
Atq. quaterna manu, mites tamen, ilicet illi,
Vt pacis signum dedimus, petiere carinas
Vnanimes nostras merces mutare parati
Cum nostris: vltro dedimus queis munera multa:
Sed quoniam abnuimus illorum sumere merces
Esse dolos veriti, donis abiere relictis.
Sunt forma cuncti insignes: sed fœmina velat
Gossipio partes velandas, atq. capillum
Detondent: homines radunt sed fronte fluentem:
Cæsariem, linquuntq. comam qua posterior pars
Est capitis, vittisq. ligant candentibus, hisq.
Antiquo de more caputque, & tempora cingunt.
Ex quibus ipse duos mecum per cærula vexi.
Est illic gens indomita, & qui vulnera bello
Accipiunt, magno hunc omnes venerantur honore,
Illic non fluit, aut refluit, maris vnda relabens,
Aut rediens solitum ad littus, velut æquoris æstus
Brittanni, Morinumve facit: vix nempe recessus,
Accessusve potest quis vasti noscere ponti.
Arbor in hac regione viret pulcherrima ad vndam

Oceani late contingens marmoris oram,
Quæ virides semper frondes, & brachia seruat.
Hęc vbi se in vacuum ramis, & vertice celso
Sustulit, in fluctus deflectit prima flagella:
Deinde maris stagna alta petit, terræq. cohæret.
Tunc ramus pelago immissus sic pullulat altum,
Sub mare, vitis vti propago crescit in aruis:
Post vbi radices egit, se tollit ab imo
Gurgite, perpetuis & inumbrat frondibus æquor.
Grata auibus semper, & ponti gentibus ora,
Seu cum Sol terras vrit, seu cum vndiq. cælum
Insonat, & motos voluunt vaga flamina fluctus.
Rarum animal colit has siluas par Cercopiteco,
Ingenti cauda, & longa, multumq. reflexa.
Per siluam hunc venator agit cum callidus altam,
Transilit e ramo in ramum, & de vertice pinus
Verticem in alterius, vt auis fallitq. sequentem,
Venatorq. sequens non prædę aspirat opimę.
Hunc postquam vidit miles, percussit acuta
Cuspide stridentis teli, qui motus in iras
Desiluit subito e ramis hostemq. petiuit:
Et frendens rabie arma ferox iam nota mouebat.
Aspectu toruo, at miles, morsuq. ferenti
Exitium rotat ipse manu non territus ensem,
Et ferit. ille autem haud gemuit percussus acerbo
Vulnere, cum vidit rigido truncum ense lacertum.
Hunc tandem grauiter spirantem ad littora, necnon
Multa reluctantem miles pertraxit ibiq.
Prostratus paulum hic prora requiescere cœpit.
Staret atrox animi vinclis dum vinctus ahenis
Venantes alij magno clamore trahebant
Setosum, horribilemq. suem per crura, pedesq.

Ad nauem

Ad nauem captum insidijs, astuq. palude
Littorea, transtrisq. locant: tunc tergore setas
Horribiles erexit aper, erexit & hirtas
Monstrum informe suas hirsuto in pectore setas.
Cercopitecus aprum aggreditur, & sæpe reuinctum
Circumplexa angit cauda, sternitq; lacerto
Incolumi, validaq. manu caua guttura pressit,
Atq. animæ preclusit iter: gratissima nautis,
Militibusq. fuit pugna hæc. Sed cœpta sequamur
Ad finẽ, quę iam properãt, PERENOTTE, supremũ.
Seruant hi populi siccata cadauera raris
Cratibus imposita Heroum, pariterq. parentum,
Inuoluunt folijs, quę sic iam sicca reseruant.
Et plebs morte obita, siluis tumulatur in altis.
Hunc portum tandem liqui, velisq. rudentes
Carbaseis subito immisi: volat incita classis.
Ultra pretendens hæc ipsa ad littora uidi
Curua sinum, ad cuius fauces sunt quattuor alto
Insulę in Oceano positæ, quas parua profundi
Inter se fora ingentis paulum discriminat vnda.
Circuitu hę portum magno, lateq. patentem
Efficiunt, cinctę arboribus frondentibus omnes,
Queq. suis arbos oneratur fructibus: atq;
Floribus & varijs fragrat nemus, alta viretq.
Herba solo, ceu vere solet, ipsa insula dextram
Cerebarum partem portus, lęuumq. vocauit
Abumeram. aspexi hic sparsas per cęrula terras
Innumeras, & pingue solum, fontesq. lacusq.
Et iuxta mare piscosum, cęlumq. serenum.
Est locus his celebris, fama & memoratus in oris:
Illic nam cęlum clara Sol luce serenat,
Et vaga Luna tenet noctes in luce nitenti,

Semper & in teneras gelidus ros decidit herbas:
Nec maris hos latices fragor intonat horrifer vnquam.
Corpore sunt homines nudi, varioq. colore
Depicti, quos intextas ex vngue leonum
Tigridis, aut seu patrio de more coronas
Ferre iuuat, & serta haud vno facta colore:
Queis adeo pendent diuersa monilia collo.
Effinguntq. hæc in magnas aquilasue leonesue.
Inguina gossipij velabat fœmina vitta.
Erepti hinc tandem, iuxta caua littora flumen
Venimus, ad cuius ripas gens nuda sedebat:
Quę procul vt vidit nostras accedere puppes,
Occurrunt cuncti nobis ad littus, & vndas
Oribus acceptas fluuij, gramenq. vomebant.
Nos contra, & magnis clamantes vocibus omnes:
Telaque, spiculaque, nostrorum in castra cadebant,
Exitiumque minabantur, pęnasque, necemque.
Indigenæ ad littus glomerati cominus hostes
Nos ad bella vocant, hastasque, ensesque rotantes
E palma factos, quos non educere oportet
Vagina, & tandem ad pugnam se quisque parabat.
Pulsa manu passim reboabant tympana, circumq.
Hi conchas ore inflabant, quo bellica cantu
Agmina, bellantumque animos accendere sueta
Gens erat. Hic iussi tormenta hos ænea contra
Aptare, & tantum tormento immittere vincla
Stupea, non lapides, non duri robora ferri.
Vt vero audiuere viri strepitumque, sonumque,
Aera per, flammæq. globos volitare per auras,
Ipsosq. inuolui fumo, littusque, ratesq.
Viderunt (nam non cessabat machina cæptos
Ingeminare sonos, ignesq. efferre sub vmbras,

Permistosq. metus flammis, ceu fulmina ab alto
Missa polo) sese terra strauere, precesq.
Fundebant positis armis, pacemq. petebant
Submissi, & nostras sponte accessere carinas:
Atq. suas merces nostris cum mercibus vltro
Mutarunt, alacresq. suos petiere recessus.
Se varie hi populi pingunt, varioq. colore:
Pars faciem tantum, pars & bello incl yta corpus,
Pars faciem totam depingit, nudaq. membra.
Excurrunt hoc in pelagus satis alta fluenta,
Magnaque, quę semper auri fulgore coruscant,
Atq. acies pascunt oculorum, animosq. videndo.
Non desunt uarij per flumina lucida pisces.
Beragua est fluuius maiorque, & ditior auro
In mare qui secum permistas voluit arenas.
Hunc inter fluuium Iebram Cerabora gens est,
Quę nouit, lateat patrijs vbi montibus aurum,
Ob nitidi cursum fluuij, terręq. colorem,
Hęc certis aurum veteri de more diebus
Cum rimatur humum, saxis atq. eruit ipsum
Abstinet interea sese chorcisque, iocisque,
Et dapibus non indulget, thalamumq. reliquunt.
Coniugis intactum, & Solis lustrantur ab oris
Surgentis cum se ostentat, lucemq. reducit.
Hę nihil indigenę nisi solis lumen adorant
Hic gentes nudę incedunt, contraq tegunt se
Arboreis pluuiam folijs, Solisq. calores:
Quę tellus illic iuxta parit ęquora passim.
Pręterū Zaboram, & Cubigar duo flumina multū
Piscosa, & liquidis semper labentia lymphis,
Quę permistum aurum voluunt fluuialibus vndis.
Hic terram Vibbę prospexi: quo mare semper

Feruet, & vndisonum est; formidatumq́; carinis.
Quæ semper regio est, nunquam & viduata procellis.
Dumq. ego sulcarem iam lasso remige fluctus,
Ionij similes fluctus, Adriæq. tumenti
Non ego furabar mea lumina fessa labori;
Ipsa sed assidue ventis immota tenebam:
Conuersusq. oculos ad sidera lucida, dixi.
Exorabilis ALME PATER, *mitisque, regensq.*
Regna, & Olympiacas sedes, terramq. patentem,
Et maris immensos tractus: precor aspice vultu,
Quo ventos, sæuamq. hyemem, & freta pulsa serenas,
Et tu, per quem tu peperisti hominemque, Deumq.
Vnigenam partu insolito; dum hæc marmora lustro
Non prius intentata, prius non cognita nautis;
Da nobis solitum auxilium Galilæa virgo.
Remos puppis, & hæc tibi vela dicamus aquosas
Sæpe hyemes perpessa, tuo seruata benigno
Auxilio superante Noto, superante procella.
Dumq. loquor, sternunt placidissima flamina fluctus:
Proceduntq. rates æquatis per mare rostris.
Tandem deueni tranquilla per æquora classe
Xaguaram in terram; magnus ditione regit quam
Rex populi ingentis, necnon & fertilis agri.
Indigenæ hic rutilo tingunt sua membra colore.
Rex nigro tantum sese imbuit. hic quoq. regi
Naribus, & regni septem primoribus auro
Selecto tenuis pendebat lamina, summis,
Lamina pendebat labrisq. genisq. putantq.
Hoc homini magnum esse decus. Quin fertilis ora
Semper habet virides siluas, & mollia semper
Gramina, & halantes diuersis floribus hortos,
Quos nunquam cinere immundo, cum bruma recessit,
Sed

Sed riuis passim saturant, vndaq. recenti.
Nascitur his etiam siluis mira arbor Hibura.
Non culmos lædit rubigo, aut carduus horret
In campis, loliumue infelix, nascitur inter
Maitij lætum gramen, iuccasq. virentes.
Cernimus hoc etiam tractu turpes Crocodilos,
Qui cum diffugiunt: rostrum vel in æquore mergunt:
Continuo suauem iactant de corpore odorem.
Vt uero nostrę contraria cęrula classi,
Et quassata simul rapido naualia cursu
Aspexi, occasum versus tunc humida carbasa
Direxi: mora nulla rates decliuis agebat
Vnda maris, pariterq. notus: ceu missa sagitta
Aera per Parthi dextra: sic classis amarum
Oceani scindebat iter, fluctusq. sonoros,
Et longo cursu, & fremitu quassata marino.
Quæ fluuium sera sub nocte intrauit Hiebræ,
In morem stagni placidum: tunc iecimus altam
Ad ripam intortos funes, puppesq. ligamus
Saxosum ad littus: Dehinc misi ad flumina magni
Beraguæ vectum lembis prope littora fratrem
Armatum multo cum milite, cum vaga pallent
Sidera, & infusa rebus iam luce rubescit
Oceanus: qui dum factos ex robore lintres
Aduerso subigunt fluuio, rex obuius illis
Fit, quem non varijs trabibus contextus, at vna
Abiete coniunctus portabat in æquora lembus:
Illi etenim solida faciunt ex arbore puppem
Quę per lata decem nouies fert cærula nautas.
Et regi, & cunctis pingebant membra colore:
Nudaq. erat, nec onusta manus iaculisue, sagittisue,
Aut gladio ex palma facto: signisq. petebant,

 Tot

Tot nitidis incincta armis, quo tenderet hęc gens.
Dum vero inter se signis, nutuq. loquuntur,
Maximus ex numero comitatu accessit ad amnem,
Et lauit manibus lapidem, proprijsq. nitentem
Imposuit celerans humeris. subitoq́, petiuit:
Quo sedit rex ipse: putant nanq. esse nefandum,
Indignumq́, loqui, solita nisi sede sederet,
Aut alia dominumq. loci concessit, vt omnes
Lustraret fluuij ripas, & viseret oras
Littoreas: qui venerunt ad flumen amenum,
Vndantemq. auri multo splendore Durubam.
Flumen erat cinctum arboribus, ripisq. recuruis
Inter radices quarum, & caua saxa latebat
Aurum ingens: nec erat saxum, radixue sub vndis,
Quæ non immistas auro seruaret arenas.
His volui classem quassatam sistere terris,
Et nôua nauigijs intexere robora laxis.
Protinus e prora deiecta est anchora in altum
Flumen aquæ, qua prędulces sinus accipit vndas.
Littus in ignotum pubes Hispana repente
Emicat, exploratq. locos, beneolentiaq. arua.
Bisdeni excurrunt equites noua rura, domosq.
Inuentas referunt, & prata virentia siluis.
Dum uero optabam lætis his condere tecta
Littoribus, paruaq. domos incingere fossa,
Atq. arcem aggeribus vallare, & vimine multo:
Bellantum ad littus ruit ingens turba, ferensq.
Tela manu, patriosq. enses, & grandia saxa,
Atq. implens circum magnis clamoribus æquor,
Arcem confestim, & tecta imperfecta petiuit.
Mox inimicum ignem tabulis immisit, & omnes
Funditus euertit sedes, fossasq. recentes
Aequa-

Aequauit, cum nox cælum tenebrosa teneret.
Parte alia bello non aspernanda iuuentus
Corpora nuda tamen: nostras accedere puppes
Illorum longe vario clamore vetabat.
Iamq. sudes, & saxa cadunt per inania nostris
Puppibus, atq. auræ strident, & littus vtrumq.
Barbarico clamore sonat, fluuijque, marisque.
Ipse & eram populo, & regi gratissimus hospes:
Incola sed tanquam regni, aut moderator habebar
Hostis, & euersor rerum, regnique, suum nam
Pellere credebat me limine velle tirannum.
Iam Sol exoriens multo cum lumine sese
Monstrabat celo, & terris: cum cernimus altis
Infusum siluis populum, totoq. vagantem
Littore qui postquam nostras consistere puppes
Marmore conspexit, iacula intorquebat ad æquor:
Vociferansq. nemus densum, pontumq. replebat:
Perq. diem, & noctem gens hæc ad nota cucurrit
Aequora, tela gerens dextra, læuaq. sagittas.
Hic regem mora nulla tenet, cursuq. phalangas
Collectas in nos totas trahit, & quatit hastam
Arboream ante alios, & sese sistit ad vndam.
Temnens Betica tela, sagittiferamq. cohortem.
Tota erat haud aliter tellus obducta virorum
Agminibus, quam cum grauis estas præterit, & iam
Arboribus ducunt croceum folia ipsa colorem,
Labunturque, solumq. tegunt, herbasq. virentes.
Fossa muniui, & vallo qua littora puppes
Tangebant, necnon tabulis, septumq. tenerem
Quamuis exiguum contra tot millia: paruas
Hic tamen edidimus pugnas, pauciq. fuere
Illorum ferro occisi, nam ferrea tantum

Funde-

Fundebant tormenta ignes, fumumque, sonumq.
Et quamuis essent primo in certamine victi
Hi populi, subito tamen imperterrita turba
Acrior ad pugnas iterumque, iterumq. redibat:
Et potius pro rege suo, patriaq. volebant
Oppetere ad littus, quam sese cernere victos,
Aut procul a patria pulsos iam rege perempto.
Et nostras poscunt in prelia sæua cohortes.
Horum animi feruor, virtusq. coibat in vnum
Pellendi vectas longinqua per æquora puppes.
A tergo tutos mare nos reddebat ab hoste:
Non aliter, quam pastores cum nocte sub ipsa
Conueniunt, suaq. arma ferunt, si turba luporum
Terruit imbelles pecudes, & septa reclusit
Vi valida huc illuc agitans armenta, pecusque
Diripiensq. gregem vacua dominatur in aula.
Has etiam fessus decreui linquere terras,
Quaq. breuis cursus, & non contrarius esset,
Tendere Quiqueiæ secura ad littora classem:
Iamhiceq viam deflexi per freta, ibiq.
Mansi bissenos turbata ob cærula menses:
Ipse ego tum Fliscum Ligurem cum milite misi,
Et Didacum Mendez preclaro a sanguine, & armis
Insignes ambo dilectæ ad regna Quiqueiæ,
Vt magnæ cuncti scirent me mœnia Hayti
Iamaicę ratibus lassis, socijsq. labore.
Hoc etiam præter spem nobis accidit, & me
Supra alios casus passum terraque marique,
Turbauit: nam Franciscus cum milite Porras
Ad mare corripuere viam fraterq; recessit,
Quin etiam toto cum remige, luce sub ipsa.
Et me cum paucis socijs liquere, morabarque

Effrenes inter populos, inimicaq. regna.
Indigenæ vt videre duces abijsse, nec vllas
In numerum vt nuper pretexere littora puppes,
Amissi & memores regni, rerumq. suarum,
Decreuere necem nobis inferre, ratesq.
Vrere, & in primis pasim subducere victum.
Iamq. ratus mortis metam aduenisse supremam,
Et duci immerito ad vitę sine funere finem,
Absumiq. fame: tanta in discrimina postquam:
Adductum vidi me me: mea lumina versus
Conuerti Patrem ęternum, supplexq. rogaui;
Vt me ipsum, comitesq. malis, tantoq. periclo
Eriperet: subito iuuit me cęlicolum Rex.
Defectusq. memor Lunę, fore post breue tempus,
Primorum partem iussi, plebisq. vocari.
(Nam pręsens interpres erat de gente Quiqueię)
Conuenere omnes, primi, plebisque, patrumq.
Dicebatq. vnum esse Deum, qui temperat orbem
Terrarum, & punire homines pietate carentes
Vos istis victum vnanimes, vno ore negastis:
Quos nostri cecinere Cemes in regna Quiqueię
Venturos, & victuros regna omnia circum
Oceani, quo se occiduas Sol vertit ad oras.
Vos ideo clarum signum aspicietis ab alto,
Portendet quod iam vobis pestemque, famemq.
Vt venere omnes subito, & uidere sequenti
Nocte laborantem Lunam, sparsamq. cruore
Subrutilo, necnon consueto lumine cassam:
Flebant tunc illi attoniti, mœstiq. petebant;
Commissi sceleris veniam, fructusq. recentes,
Maiciumque, vciasq. simul, volucresq. ferebant
Interea Mendez rediit, secumq. reduxit

Remigio

Remigio instructam puppim, qua per mare vectus
(Vndosum licet) appulimus caua littora Hayti.
Hic vbi iactatas toties à turbine naues
Aptaui curans sociorum corpora victu.
Et tandem Hesperias fessis iam nauibus oras
Deueni, regemq́, adij, & noua regna, nouosq́,
Terrarum tractus memorauimus; & freta magni
Aequoris, hoc iter est nostrorum hæc meta laborum.
Sic Ligur inuentos intentis omnibus a se
Oceaniq́, situs, nostrisq. incognita nautis
Sidera narrabat, positas & per mare terras,
Cum tandem tacuit, mediaq. in nocte quieuit.
Sim licet (vt perhibent) vates non vltimus inter,
Tybridis, & Mellæ cantu iam ad flumina notus:
Et primus, qui non nostro sub Sole iacentes
Ante alios cecini Romana per oppida gentes:
Christophorus quas exigua cum classe retexit:
Serta tamen myrto, aut edera sperare canendo
Non ausim: sat erit tantum (nam maximus inter
Es mihi mortales, & eris mihi maximus olim,
Dum reget hos artus cæli spirabilis aura,)
Sic hæc PERENOTTE *leges, tibi cum dabit ocia magnus*
Hesperiæ rex extremæ, quo Principe terras
Iustitia, & pietas, virtusq́, antiqua reuisit.

F I N I S.

GRATIAS AGIT MARIAE VIRGINI.

VAS habeo grates tibi nunc MARIA ALMA referre,
Non opus esse rear nostrę, nam gloria vatum es,
Cum tu Virgineo partu lætata dedisti
Auctorem vitę Christum, populisq; salutem,
Errabant qui iam in tenebris caligineq; atra.
Tu pedibus lunam premis, & tibi plausibus ęther
Assurgit, cęliq; agitant noua gaudia ciues.
Te mulier dubij metuens discrimina partus,
Inuocat extensis manibus, pictamq; tabellam,
Donaq; multa tholo, nixu iam libera figit.
Mortales meritis celebrant te laudibus omnes,
Qua linquit nos Sol, & qua se tollit ab oris
Auroræ, secum ducens lucemq; diemq;.
Tu nitidum cęli lumen, tu Regis ab alto
Sanguine Dauidicam longo genus ordine ducis.
Ipse autem (duce te) non nota ad littora Cubæ
Christophorum ante alios, per tot vada cęrula vexi.
Atq; illum in portus sine tempestate reuexi.
Nam tua lux monstrauit iter, strauitq; per æquor,

Oceani insanos fluctus. virgo alma licet sit,
Non felix nostrum carmen, sed inane, tibiq́,
Oblatum tamen ex animo, precor accipe, quamuis
Vis illa ingenij nobis, roburq́, rediret,
Cum malis non canebat, nec crine iuuentus,
Tot merita haud possem numeris æquare canendo.
Nanq́, tibi tantum debet mea pagina: quantum
Non vnquam possem par reddere, si mihi detur
Vt nostri quondam patres vixere, priusquam
Effusi caderent tractim de nubibus imbres,
Et nulla immensus cum littora pontus haberet,
Fluctibus & rapidis perplexum inuolueret orbem
Terrarum, genus, atq́, hominum, volucresq́, ferasq.

FINIS.

EPITAPHIVM HIPPOLYTI CAPILVPI EPISCOPI FANENSIS

In Christoph. Columbum Genuen.

O Ligur Italiæ decus, & lux certa Columbe,
Heu breuis extinctū te quoq; testa capit.
Te modo non potuit terras qui amplectitur omnes
Oceanus, magno continuisse sinu.
Illius es fines vltra rate vectus ad Indos,
Quo prius haud pennis fama tetendit iter.

EIVSDEM.

ALIVD.

Tiphys nauigij ne certet laude Columbo,
Quamuis Aemoniam rexerit arte ratem.
Egregijs etiam factis huic cedat Iason,
Sit licet auratæ pelle superbus ouis.
Hic classem Oceani vesanis rexit in vndis,
Qua non ante vagus nauita fecit iter.
Orbeq; diuisum nostro penetrauit ad orbem,
Primus & innumeris auxit vtrumq; bonis.

EIVS-

EIVSDEM

ALIVD.

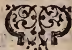
Parua licet cineres liguris tegat vrna Columbi.
Acta tamen cęlo vix potuere tegi.
Huius facta sonant qua Sol oriturq́, caditq́,
Quaq́, micant alto lucida signa polo,
Alter & hunc obitus Phœbi miratur & ortus,
Astraq́, sub nostro quæ pede clara nitent.
Primus enim ignotum celeri trabe vectus ad orbem est,
Primus & ignoto sidere rexit iter.

FINIS.

EPITAPHIVM
HIPPOLYTI CAPILVPI MANTVANI EPISCOPI FANENSIS

In Carolum V. Imperatorem.

Arolus hic ſitus eſt,magnos qui ſæpe coegit
Europæ Reges ſubdere colla iugo.
Qui libyam domuit, Thracaſq. fugauit, & armis
Adiunxit regnis Indica regna ſuis.
Qui mox ſe inuictum vicit,ſe fortior ipſo,
Cùm ſolium ſpreuit quidquid & orbis habet.
Pulchrius Imperij ſeſe ſpoliaſſe corona,
Quàm Reges forti tot domuiſſe manu.

Eiuſdem epitaphium.

Carolus occubuit morti de morte triumphans,
Mortuus inuita morte ſuperſtes erit.

Facta vigent, Reges Europę vicit, & Afros.
Atque Indos vltra protulit imperium.
Mox sese Imperij magno subduxit honori
Sponte sua, & cunctas respuit orbis opes.
Hoc igitur decorent Regum spolia ampla sepulchrum,
Mortis & è valida rapta trophæa manu.

Eiusdem epitaphium.

Europæ domuit tollentes cornua Reges
Carolus, atque Asiæ terror & horror erat;
Et pedibus Libyam calcauit victor & illi
Innumeras victus præbuit Indus opes.
Deinde sibi frenum iniecit, sea triq; regendum
Imperium, & nato cętera regna dedit.
Atq; ait, Ex nobis & honores temnere & aurum
Discite mortales, puluis & vmbra sumus.

FINIS.

